

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra bohemistiky

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Commonly spoken language in Lanžhot

Bakalářská práce

Lenka Strnadová

Česká filologie

Prezenční studium

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Bláha, Ph. D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Ondřeje Bláhy. A uvedla jsem všechny informace, ze kterých jsem čerpala.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

Ráda bych tímto poděkovala panu PhDr. Ondřeji Bláhovi, Ph.D., za jeho odbornou pomoc a všem, která mě při vypracování této práce podporovali.

Obsah

1	ÚVOD	6
2	HISTORICKÝ A GEOGRAFICKÝ POPIS LANŽHOTA.....	7
2.1	Historie města Lanžhot	7
2.2	Geografický popis Lanžhota.....	8
3	POPIS NÁŘEČÍ V LANŽHOTĚ.....	11
3.1	Běžná mluva na Podluží	12
3.2	Hláskosloví	13
3.2.1	Vokály	14
3.2.2	Konsonanty.....	15
3.2.3	Změny sledované v praktické části práce.....	16
3.3	Tvarosloví.....	18
3.3.1	Substantiva	18
3.3.2	Adjektiva.....	19
3.3.3	Pronomina	20
3.3.4	Numeralia	22
3.3.5	Adverbia	23
3.3.6	Verba	23
4	Metodika výzkumu	26
4.1	Nahrávky.....	26
4.2	Charakteristika respondentů	26
4.2.1	Starší generace narozená před rokem 1948	27
4.2.2	Střední generace narozená před rokem 1980.....	27

4.2.3	Mladší generace narozená po roce 1980	28
4.3	Fonetická transkripce	28
4.4	Analýza dat	30
5	Zhodnocení nahrávek mluvy ve městě Lanžhot	32
5.1	Konkurence se/sa v promluvách respondentů.....	32
5.2	Přehláska a>ě v promluvách respondentů	33
5.3	Výskyt změny u>i	34
5.4	Výskyt změny ú>ou	35
5.5	Výskyt monoftongizace ie>í.....	35
5.6	Tautosylabická přehláska aj>ej.....	36
5.7	Nářeční obměna u>o	37
5.8	Elize j-,h- a v-.....	38
5.9	Asimilace souhlásky v	39
5.9.1	Další nářeční jevy v běžné mluvě Lanžhota.....	40
5.10	Variantnost substantivních koncovek.....	42
5.11	Výskyt pronominálních koncovek.....	43
5.12	Numeralia.....	44
5.13	Verba	44
5.13.1	Zakončení 3. os. pl. -á/-ajú	44
5.13.2	Shrnutí výsledků	45
6	Závěr	49
7	Anotace	51
8	Resumé	52
9	Literatura.....	54
10	Seznam zkratk	57
11	Seznam příloh	59

1 ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu zabývat srovnáním nářečí a běžné současné mluvy ve městě Lanžhot na Břeclavsku. Toto nářečí náleží do jižní podskupiny východomoravského nářečí.¹ Pro konkrétní praktický výzkum podoby jazyka jsem si vybrala město Lanžhot, ve kterém bydlím a které spadá do okresu Břeclav. Téma své práce jsem si vybrala i proto, že mám k městu blízký vztah, jelikož sama přímo z města Lanžhot pocházím. Dále si také myslím, že by byla velká škoda, aby nářečí této oblasti úplně vymizelo.

Ve své práci nejprve představím město Lanžhot, zařadím jeho mluvu do nářeční oblasti a pokusím se charakterizovat podobu slováckého nářečí. Stěžejní část mé práce bude tvořit zkoumání konkrétních mluvených textů obyvatel města Lanžhot, které jsem postupně nashromáždila. Jejím cílem je potom analyzovat získané nahrávky, porovnat mezi sebou mluvu několika generací a vyhodnotit současný stav mluvy jednotlivě po generacích.

Vybraní mluvčí žijí trvale ve městě a byli vybráni především na základě věkových kritérií, dalším kritériem bylo rozdělení podle pohlaví. Nahrávek je celkem šest, v každé spolu mluví dva mluvčí, kteří spolu navzájem vedou dialog.

Jak jsem již zmínila, tato práce je rozdělena do dvou částí. V části teoretické se zabývám hláskovou a morfologickou strukturou slováckého nářečí a běžné mluvy ve městě Lanžhot. Zde budu vycházet z autoritativních odborných publikací zabývajících se českou dialektologií – Bělič (1972), Komárek (2012), Svěrák (1966), Bartoš (1906), ČJA (2002, 2005). Pro obecnou charakteristiku současné mluvy mladší generace jsem použila tyto práce – Krčmová (1988) a Čmejková (2011). Rozhovory jsou přepisovány podle kritérií fonetické transkripce.² Výsledky mého zkoumání nářeční mluvy respondentů budu zaznamenávat do tabulek, ve kterých budu uvádět procentuální hodnoty výskytu spisovných a nářečních jevů v nahrávaných rozhovorech.

¹ BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 268. ISBN 91-08-03.

² Fonetická transkripce češtiny [online]. Fonetika.ff.cuni.cz poslední aktualizace 26.6.2017 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <https://fonetika.ff.cuni.cz/o-fonetice/foneticka-transkripce-cj-ipa/>

2 HISTORICKÝ A GEOGRAFICKÝ POPIS LANŽHOTA

Ve druhé kapitole představím historii a geografický popis města Lanžhot.

2.1 Historie města Lanžhot

V této kapitole se snažím o co nejstručnější pohled na dějiny města Lanžhot. Bude zde popsána jeho historie a také lidové zvyky, které se dochovaly do dnešních dnů.

Co se týče samotné historie Lanžhota, tak první zmínka jeho názvu je zaznamenána v popisu týneckého panství z roku 1384 v latinizujícím tvaru „lanczhut oppido“. Jméno značí funkci městečka ve středověku, neboť doslovný překlad německého názvu Landshut znamená „zemská stráž“.

V roce 1427 bylo město odprodáno Abrechtovi, následně se držitelé města střídali až do roku 1496, kdy se Lanžhot dostal do majetku Lichtenštejnů a v roce 1619 byl spojen se statkem Ranšpurským. Z tohoto důvodu jej Jan Amos Komenský proto na své mapě zakreslil do Rakous, i když vždy náležel k území Markrabství moravského.³ Na počátku 17. století při vpádu Bočkajovců v roce 1605 bylo nepřáteli zcela vydrancováno a vypáleno. Je zajímavé, že za třicetileté války v městě nedošlo k výraznému poklesu obyvatel jako na sousedním břeclavském panství.

„Při lánové vizitaci v roce 1673 se shledalo v obci 60 domů osedlých, nově osedlých 10, starých pustých 3, nově pustých 4, čili celkem bylo v obci 77 usedlostí“.

*„Dle tereziánského katastru se napočítalo 2288,2 měř orné půdy, 41,7 měř zahrad, 203,5 měř pastvin, 648 fůr sena, tj. 20 berních lánů 23/64. Mimoto se napočítalo 41 chalup. Tamní dvůr měl 205,4 měř půdy a louky dávaly 44 fůr sena; poddaní robotovali vrchnosti: 2 dvoulánici, 22 půlláníků a 17 chalupníků; celoláník byl povinen 2 koňmi po 3 dny, půlník 2 koňmi po 3 dny, podsedník pěší robotou 3 dny, chalupník pěší robotou 1 den; v létě všichni 6 dnů“.*⁴

³ Historie Lanžhota. In *Lanžhot: oficiální stránky města* [online]. Lanžhot, © 2015, poslední aktualizace 4.12.2016 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.lanzhot.cz/o-meste/historie-1/historie-lanzhota/>

⁴ NEKUDA, Vladimír. *Břeclavsko*. BRNO: Musejní spolek, 1970, s. 469. ISBN S-1165/68.

V roce 1909 byl zahájen provoz na dráze Břeclav – Kúty. V roce 1930 byla provedena elektrizace města Lanžhot a následně téhož roku byl vybudován most přes řeku Moravu. Dále byla v roce 1932 zahájena výstavba státní silnice Brno – Bratislava a taktéž byla provedena regulace řeky Moravy. V roce 1899 vznikl ve městě Lanžhot spořitelní a záloženský spolek, který byl později změněn na záložnu Kampeličku, a v roce 1955 agenda přešla na poštovní úřad. V roce 1910 působil ve městě první lékař MUDr. Josef Kepák. V současné době zde pracuje zdravotní středisko lékařské a zubní ordinace.

Ve městě Lanžhot jsou dochovány zbytky lidové architektury. Dosud se zde taky zachovávají podlužácké kroje, písně a tance. Město oplývá velmi bohatou tradicí lidových zvyků a obyčejů a hlavně folklóru. Jako jsou například hody, které se konají vždy v neděli po svátku Povýšení svatého kříže, který připadá na 14. září. Následující neděli po tomto dnu se v Lanžhotě slaví hody. Hody vznikly jako svátek církevní, na svátek Povýšení svatého Kříže, a tak se občané v tyto dny odpoutávají od každodenní práce. Jsou jednou z nejdůležitějších akcí v roce. Lanžhotští občané si zde založili i malé muzeum, v němž jsou umístěny památky lidové kultury upomínající život zdejšího lidu v minulosti dávné i nedávné.⁵

2.2 Geografický popis Lanžhota

Město Lanžhot se nachází v Jihomoravském kraji, a to v okrese Břeclav. Je nejjihněji položeným českým městem. Leží na řece Kyjovce a na okraji řeky Moravy. Dne 27. června 2001 byl Lanžhot ustanoven městem. Poblíž města se nachází soutok řek Moravy a Dyje se zachovalými lužními lesy. Krajina Lanžhotska je ze tří světových stran (ze západu, jihu a východu) upevněna přirozenými hranicemi, a to řekami Dyjí a Moravou. Soutok obou těchto řek je nejjihnějším místem Moravy. Severně navazuje lanžhotská krajina na Břeclavsko a na severovýchodě sousedí s katastrem Kostic. Středem krajiny protéká řeka Kyjovka.⁶

Lanžhot leží v Dolnomoravském úvalu a je součástí vnitrokarpatské Vídeňské pánve, která náleží ke Karpatské horské soustavě. Kraj kolem Lanžhota je nížina s plochým reliéfem, která pokračuje na jihu na území Rakouska a Slovenské republiky.

⁵ Z archivu Městské knihovny Lanžhot, autor neznámý.

⁶ O městě. In *Lanžhot: oficiální stránky města* [online]. Lanžhot, © 2015, poslední aktualizace 4.12.2016 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.lanzhot.cz/o-meste/>

V rovinnatém území, na úrodných naplaveninách kolem řek, vznikla v dávné minulosti zvláštní lesní společenstva, nížinné luhy. Úrodná půda lákala člověka, který postupem doby vytlačil lužní lesy pouze do blízkosti řek. Začátkem 20. století byly nížinné luhy téměř zničeny a zůstaly zachovány jen v takových místech, kde neregulované řeky svými rozlivy nivu bránily. V povodí Moravy byly v tomto zájmu po první světové válce provedeny regulace až po město Hodonín. V Dolnomoravském úvalu se zachovaly lužní lesy kolem řeky Moravy v úzkém nepravidelném pruhu od Hodonína až k Lanžhotu a v Podyjí od Pálavy k Břeclavi.⁷

Na mapě markrabství Moravského, kterou v bruselském exilu nakreslil Jan Amos Komenský v roce 1625, je řečištěm řeky Moravy právě pod Lanžhotem její západní koryto, německy nazývané Schiffahrt – Jízda lodí, u nás zaužívaný název je „Šífert“.

2.3 Lidové tradice

Hody jsou jednou z nejvýznamnějších akcí v roce. Dne 20. srpna probíhá zahrávání hodů, je to zhruba čtyři týdny před hody. Zahrávání probíhá venku na náměstí. Hody v Lanžhotě většinou začínají 14. 9. na svátek Povýšení svatého Kříže. Všechno začíná ve čtvrtek, kdy se jede vozem pro máju. Další den, tedy v pátek probíhá „strouhání máje“⁸, na kterou se potom upevňuje prapor, a večer se kope jáma. V sobotu se mája staví a všichni lidé z města (a nejen ti) se chodí dívat, dále se v tento den volí i stárkové na příští rok, které potom v listopadu pořádají „Dívčí vínek.“ Mája se v Lanžhotě staví ručně. Na stavění se podílí jak chasa, tak ostatní obyvatelé (muži). Když se mája postaví, začínají hody. V neděli jde potom chasa s muzikanty pro stárka, u něj se povesejí a pak odcházejí v průvodu pod máju, kde se tancuje až do večerních hodin. V pondělí jsou potom tzv. „mužácké hody“ pro ženaté, kdy začíná „mužácké sólo“. Svobodná děvčata zavedou ženaté pod máju a tam se volí „mužáčtí stárce“, následně se začne tancovat a skákat „hošije“ a potom se jde zase veselit ke stárkům. Večer se jde opět k muzice. Co se týče dětí ve školce, těm začínají hody už ve středu, kdy pro stanovení svého malého stárka jdou pro prapor a následně si staví svoji vlastní máju. Oficiálně končí hody v úterý dalšího týdne.

Další významnou zábavou je od roku 1965 takzvaná. „Kača“, neboli Kateřinská zábava, při níž zvou stárce bývalé stárkové. Na této zábavě mají stárkové sólo a předvádějí

⁷VERMOUZEK, Rostislav, a kol. *Lanžhot*. 1. vyd. BRNO: Musejní a vlastivědná společnost, 1983. ISBN 54-012-83.

⁸Strouhání máje znamená zbavování se kůry stromu.

různé scénky. Na Štěpána se pak ve vinárně pod Víchů volí noví stárci. Když jsou zvolení, začíná další zábava, a tou je Štěpánská zábava. Další zábava, která následuje, je Krojový ples, kde se chodí ve svátečním kroji.

Fašank neboli Masopust je zábava, kdy stárci zvou bývalé stárky. Ti jsou voleni od roku 1928. Začíná se pochodem a potom mají stárci sólo. Kluci následně skáčou přes šavle, což je místním zvykem. Na muzice se také chodí za masky, kdy se „pochovává basa.“⁹ Masopust začíná po svátku Tří králů a končí na Popeleční středu, tedy šest týdnů před Velikonocemi.

Krojový výlet, což je další muzika, začíná po Svatém duchu. Je to zábava, která se uskutečňuje venku, nejlépe někde v přírodě. Děvčata, která končí školní docházku, jdou poprvé v kroji a mají své první sólo u muziky. Členové chasy chodí v letních šatech a kluci v třaslavicích.¹⁰

⁹Pochování basy: znamená ukončení veškeré zábavy až do Velikonoc, jelikož začíná půst.

¹⁰Třaslavice- chlapecké kalhoty

3 POPIS NÁŘEČÍ V LANŽHOTĚ

Lanžhotské nářečí lze zařadit do jižní (slovácké) podskupiny východomoravské nářeční skupiny (dříve se pro jeho označení užívalo i označení nářečí moravskoslovenské), nazýváno je i jako nářečí Podlužácké. Tato nářeční skupina zaujímá většinu Slovácka od nejjižnějšího výběžku jihovýchodně od Břeclavi až po Valašské Klobouky. Nářečí valašská se totiž ve všech hlavních směrech s tímto nářečím shodují. O této shodě se ve své starší publikaci o moravských nářečích názvem *Dialektologie moravská (1886)* zmínil František Bartoš. Přestože je současná podoba těchto nářečí jiná, větší rozdíly mezi nimi nebyly nalezeny. Nářečí se v současnosti uchovává především v jazyce starší a střední generace lanžhotských obyvatel. I tak lze ale konstatovat, že určité jeho prvky úplně vymizely a některé si zachovává pouze starší generace.¹¹ Příkladem mohou být slova, ve kterých se vyslovuje obalované *l* a to v podobě *u* jako třeba *huava*, *biua*.

Ve východomoravských nářečích v určitých jevech nalezneme mnoho shod s nářečím slovenského jazyka, ty lze hodnotit v některých případech jako slovenské inovace a jejich přesahy na české území, jak podotýká Bělič.¹² Konkrétním nářečím, které sblížuje slovenský jazyk s různými jazykovými prvky na Moravě, je nářečí Záhorské. „*l. os. jedn. č. nesu žiju stojí bezprostředně blízko k nářečiam na juhovýchodnej Morave*“.¹³ Dříve byla tato nářečí nazývaná jako moravskoslovenská, což vystihovalo jeho charakter na pomezí českých a slovenských souborů nářečí. Nyní se vyzdvihuje pouze jejich okrajový charakter, s čímž souvisí i jejich archaické výskyty ve vývoji českého národního jazyka. Východomoravská nářečí se rozdělují na dvě části, a to část východní, kde se zachovávaly do nedávna určité archaické rysy, a část západní, kde se tyto rysy nezachovaly, a tím se nářečí začala postupně přibližovat k nářečím středomoravským.¹⁴

Faktem je, že oproti době před padesáti lety se znalost spisovného jazyka rapidně zvýšila, svou zásluhu na tom nepochybně má vliv školní výuky, ale i masových sdělovacích a komunikačních prostředků. U malých a předškolních dětí je možné zachytit velký podíl

¹¹BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. ISBN 91-08-03.

¹²BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 321. ISBN 91-08-03.

¹³ŠTOLC, Jozef. *Slovenská dialektológia*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1994, s. 103. ISBN 80-224-0036-X.

¹⁴DAVIDOVÁ, Dana a kol. *Mluvená čeština na Moravě*. 1. vyd. Ostrava: Nakladatelství TILIA, 1997. s. 52. ISBN 80-7042-478-8.

tradičních dialektových prvků, jelikož je velice spontánně užívají tak, jak je přejaly od svých prarodičů, a zároveň jsou pro ně citově uspokojivou komunikací.

„*Posun v komunikačních příležitostech člověka v dnešní době má důsledky i pro dialekt samotný; ten se mění, vyvíjí a tyto změny nás přesvědčují, že nejde o jazykový útvar mrtvý, který by udržovalo ze staromilství několik podivínů v odlehlých koncích Moravy, ale útvar živý*“.¹⁵

František Svěrák ve své knize *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví* rozděluje nářečí východomoravské do čtyř částí:

Jižní (slovácká) se dále rozděluje do dalších čtyř částí:

První částí je vlastní Podluží, kam patří obce Břeclav (Stará Břeclav), Ladná, Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Týnec a Hrušky.

Další částí jsou obce s částečnou charvátskou kolonizací Poštorná, Charvátská Nová Ves a Hlohovec.

Do třetí části patří obce Lednice a Valtice.

Čtvrtou částí jsou obce okresu hodonínského: Moravská Nová Ves, Lužice, Mikulčice, Josefov, Hodonín, atd.¹⁶

Jelikož se zabývám běžně mluveným jazykem v Lanžhotě, bude nás dále zajímat jen první oblast, a to Podluží.

3.1 Běžná mluva na Podluží

Co se týče mluvy na Podluží, ani ta není v jednotlivých obcích ustálena v jednotné podobě. Tato situace se týká jak jedince, tak i srovnání mezi jednotlivými generacemi. Zázemím mluvy na Podluží je tradiční dialekt, který je posílen vztahem k regionu, a je jakýmsi prostředkem ke sblížení mezi členy rodin a obcí. Jeho rysy jsou zejména hláskoslovné a tvaroslovné. Dialekt samotný definuje Krčmová jako „...*útvar národního*

¹⁵KRČMOVÁ, Marie. *Tradiční nářečí v současnosti* [online]. Brno, 1988, s. 85. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/101629/A_Linguistica_36-1988-1_14.pdf?sequence=1

¹⁶SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 7. ISBN 55-045-66.

*jazyka, který je na rozdíl od jazyka spisovného funkčně omezený: vznikl, ustálil se a funguje jako nástroj běžné denní komunikace mezi lidmi, kteří jsou si blízcí“.*¹⁷

Důležité je na tomto místě zmínit rozdíly mezi mluvenou a psanou češtinou. Nejen v českém prostředí, ale také v mnoha jazykových prostředích, jako je právě i Morava, se přistupuje k rozdílu mezi mluvenou a psanou podobou jazyka jako k rozdílu velmi nápadnému. A specificky se na Moravě vnímá ještě rozdíl mezi spisovností na jedné straně a různými možnostmi nespisovnosti na straně druhé. Je zásadní, že pokud píšeme, snažíme se a přidržujeme se právě spisovného jazyka, ale samozřejmě ne vždy. Výjimkou jsou například mj. různé básně a písničky z prostředí Moravy a Podluží, které zachycují specifika nářečí. Skládání různých nářečních písní zcela nevymizelo, příkladem může být nejenom folklór, který je pro Podluží a jihovýchodní Moravu vůbec typický, ale také skládání písniček pro novomanžele na předsvatební hostinu, kde se oba loučí se svobodou. Tento zvyk je nazýván „svíca“. Většina místních lidí si také považuje tvorby Rozálie Horákové-Uhrové, která složila množství lidových písniček. Jsou to tzv. „Rózčiny pěsničky“.¹⁸

Co se týče mluvené podoby jazyka, stejně jako v jiných oblastech zde platí, že když verbálně komunikujeme, vybíráme si podle příležitosti mezi spisovnou češtinou a jinými varietami mluvené češtiny. Faktem je, že pokud se jedná o projev na veřejnosti, snažíme se držet formy spisovné češtiny. Je ale pravdou, že právě na Podluží si místní občané na akcích, které pořádají, jako je např. krojový výlet, fašank či hody, vybírají spíše formu nářeční mluvy.

V následujících podkapitolách se budu zabývat hláskoslovnými a tvaroslovnými rysy Podlužáckého nářečí.¹⁹

3.2 Hláskosloví

¹⁷KRČMOVÁ, Marie. *Tradiční nářečí v současnosti* [online]. Brno, 1988, s. 86. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/101629/A_Linguistica_36-1988-1_14.pdf?sequence=1

¹⁸VERMOUZEK, Rostislav, a kol. *Lanžhot*. 1. vyd. BRNO: Musejní a vlastivědná společnost, 1983, s. 395. ISBN 54-012-83.

¹⁹VERMOUZEK, Rostislav, a kol. *Lanžhot*. 1. vyd. BRNO: Musejní a vlastivědná společnost, 1983, s. 400. ISBN 54-012-83.

3.2.1 Vokály

Lanžhotská mluva, a to jak ve starší době, tak i v současnosti, obsahuje pětičlenný soubor krátkých a dlouhých samohlásek (*i, e, a, o, u, í, é, á, ó, ú*). Původní *-ý* splývá ve výslovnosti s *-í*, tzv. *lít, lid'í/ slišet, mlín*.²⁰ Dále se všechny samohlásky mohou spojovat s neslabičným *i* na dvojhlásky *aj, ej, oj, uj, ij; daj, nesměj sa, bujní*, atd.²¹

Zatímco ve spisovné češtině a na českém území by se v těchto slovech vyslovoval dlouhý vokál, na Moravě se dlouhé samohlásky zpravidla zkracují, např. ve slově „*skaua, buato, mak, hrach, inf. dat, brat, hnat, atd*“.²² Co se týče přítomného času sloves „*plakat a moct* „, zde taktéž dochází ke zkrácení *plaču, možeš*. Nedlouží se ani v dativu mn. *-om chlapom, dubom, telatom*.²³

Na druhou stranu je důležité také zmínit zachování délky samohlásek v nářečí, např. *-ó* před *-j* nebo v některých případech před *-ň* ve slovech *dójí, hnójí, bójí sa, stójí, aj*.²⁴

V adverbiih se dluží koncové *-a*: *nikdá, indová, sotvá, ledvá*.²⁵

Dloužení nastává také v přičestí činném I. třídy, kdy se dluží samohláska kořenná (*nést, védl, vézl, pekl*).²⁶

V Podlužáckém nářečí se hojně vyskytuje rovněž změna ve zvrtném zájmenu *se* na *sa oňi se mi smáli – oňi sa mi smáli*.²⁷

K úzení *é>í* z 14. Století nedošlo například ve slovech *uhlé, zelé, řéct*. Dále také uprostřed slova jako *kamének, světélko, postélka*.²⁸

²⁰BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 262, 268. ISBN 91-08-03.

²¹SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 11. ISBN 55-045-66.

²²Tamtéž, s. 19.

²³BARTOŠ, František. *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, s. 9.

²⁴BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 266. ISBN 91-08-03.

²⁵BARTOŠ, František. *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, s. 8.

²⁶Tamtéž, s. 8.

²⁷BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. ISBN 91-08-03.

²⁸SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 7. ISBN 55-045-66.

3.2.2 Konsonanty

Konsonantická soustava je stejná jako ve spisovné češtině. Odlišuje se v pouze malých rysech.

V Podlužáckém nářečí máme tyto souhlásky: *p, b, f, v, m; t, d, n, l, d', t', ň, s, z, š, ž, c, č, r, ř, j; k, g, ch, h*; dále pak poziční varianty *y, ž, ž*, u seskupení hlásek, např. *dibiy mñéu čas, lezgdó, prož ideš dom?*²⁹

Ve starší mluvě v Lanžhotě se dnes spíš jen velmi málo nebo vůbec zachovalo tvrdé *l*, které se na části území artikuluje špičkou jazyka a vyslovuje se jako *ɫ* (např. *hɫava, biɫa, šɫa.*), které někdy splývá se sousedním *u, ú*, (např. *maɫ*), takže se realizuje jako *u*. Tzv. obalované *l* se vyskytuje zpravidla v kořeni slova.

V inventáři souhlásek se vyskytuje v některých nářečích dvojice *l – l*. Tvrdé *l* je před starým *a, o, u*, netvrdé *l* před *i, ě, e* např. *hlava, hlúpá, napoli, dúlek x list, les, tela/tele, chvíla.*³⁰

Změna *l > lu* nastala na celém území českého jazyka, zbytky *l* se zachovaly pouze ve východomoravských nářečích např. *chlɫ, tlstý, žltý* popř. *chup, žutý.*³¹

U souhlásek jako je *d', t'* dochází v některých případech k depalatalizaci např. *ty – ti pl., tich – těch, tim – těm, negde – někde, nekaj – nějak, aj.* V případě některých souhlásek, jako je např. *n, t*, dochází naopak k palatalizaci např. *deň, tídeň, jeleň,; otkát' – odkud, kost', nit'.*

Typická je v Lanžhotě elize *j* a *h* např. ve slovech *esli – jestli, enom – jenom, eště/eščě – ještě; lanž+ot, lanž+očí, +lohoveckí.*

Asimilace -*v* předchází neznělé souhlásce: *kfočna, tfrdá, sfíčka, k fám.*

Konsonantická skupina *št'* se mění na *šč* *ščítat, šťastní, naščestí, ščedří.*

²⁹Tamtéž, s. 11.

³⁰BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 262, 269. ISBN 91-08-03.

³¹KOMÁREK, Miroslav. *Dějiny českého jazyka*. 1.vyd. BRNO: vydavatelství s.r.o, 2012, s. 89 ISBN: 978-80-7294-591-7.

3.2.3 Změny sledované v praktické části práce

Níže jsou popsány fonologické a fonetické změny, které budu více rozebírat v praktické části. Při jejich výběru jsem vycházela z četností, s jakou se objevovaly v promluvách respondentů našeho výzkumu.

a) Přehláska a > ě

Přehláska a > ě proběhla ve 12. století na většině českého území, ale na Moravě často ne, např. u slov *moja, do kopca, od učitelá, kaša, slepica, kuřa, prasa, tela, mňa,řa, sa, jačmeň*. Dále se tento jev objevuje v podstatných jménech vzoru kuře a to např. *kuřa, kuřati, kuřate*, vyskytuje se ale také v přídavných jménech odvozených od podstatných jmen, např. *telací – telecí, knížací – knížecí*.³²

Samohláska –a- namísto -e- se dále také vyskytuje u infinitivů jako *hořat – hořet, visat – viset, ležat – ležet*.³³

b) Přehláska u > i

Tato přehláska proběhla ve 14. století na většině českého území, ale na Moravě většinou nikoliv. V Lanžhotském nářečí se samohláska –u- v pozici za měkkým konsonantem zachovala a v -í se nezměnila, např. *ludé, slúbit, kožuch, břuch, Jura, cuzí, plúca aj*.³⁴ Stejně se zachovala koncovka –u i v dat. a lok. sg. např. *k zelú, v staveňú, aj*.³⁵ V instrumentálu sg. fem. má také většinou koncovku –ú *kosťú, niťú, za pecú*

c) Diftongizace ú > ou

Při této změně z 15. století, ke které došlo taktéž na většině českého území, ale na Moravě ne, se zachovalo původní -ú, kdy k diftongizaci na –ou- nedošlo, např. *múka – mouka, lúka – louka, sút – soud, súsed – soused, berú – berou, dluhy – dlouhý*.³⁶

³²SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 7. ISBN 55-045-66.

³³BARTOŠ, František. *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, s. 7.

³⁴SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 12. ISBN 55-045-66.

³⁵BARTOŠ, František. *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, s. 20.

³⁶SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 7. ISBN 55-045-66.

d) Monoftongizace ie>í

K této změně docházelo v 15. století na většině českého území, ale na Moravě v některých případech ne, a to například ve slově stč. *jmieti, mieti*>č.*mít* xm. *mět*, nebo stč. *jiesti*>č. *jíst* x m. *jest* - což je dáno tzv. moravskou krátkostí v původně dvojslabičných infinitivech. Z toho důvodu nemohlo ke změně *ie>í* dojít.³⁷

e) Tautosylabická přehláska aj>ej

Ke změně *aj>ej* z 15. až 16. století taktéž v lanžhotském nářečí nedošlo. Zůstalo zde zachovalé *-aj*: *vajcě – vejce, najkrásnější- nejkrásnější, daj – dej, zavojal – zavolej, prodaj – prodej, dělaj - dělej*.³⁸

f) Obměna u>o

Tato tzv. fonetická obměna se vyskytuje ve větší části východomoravských dialektů, a to zejména u sloves *muset, moct*. Nářeční forma *moset* vznikla ze staršího *muset*.³⁹ U sloves *moct* se používá ve všech osobách podle 1. os. sg. jako *možu*, *-o* na rozdíl od spisovného časování, kde se vyskytuje *-u-*: *můžu*.

g) Elize j

V lanžhotské mluvě dochází k obměně, resp. vypouštění hlásek, a to zejména u spojky *jestli – esli*. U variant *ještě, jenom, jinačí*, které mají v nářečí podobu *eště, enom, inačí*, dochází k zániku počátečního *-j*.

h) Depalatalizace v předponě -ně

Nastala jako jinde na Moravě ve slovech *negdo, neco, nejakí, nekolik*.⁴⁰

i) Asimilace souhlásky –v

³⁷Český jazykový atlas 4. Nakladatelství Academia, Praha 2002, s. 508. ISBN 978-80-86496-81-8, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z:<http://cja.ujc.cas.cz/CJA4/>

³⁸BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 264. ISBN 91-08-03.

³⁹Český jazykový atlas 4. Nakladatelství Academia, Praha 2002, s. 506. ISBN 978-80-86496-81-8, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA4/>

⁴⁰SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 30. ISBN 55-045-66.

Souhláska -v podléhá zpětné asimilaci, např. *poléfka, lemúfka, stofka, maúfka, ofca, f trní, f kopřivách*. Na většině území Břeclavska a dol. Pomoraví podléhá hláska -v postupné asimilaci znělosti, a to ve skupinách *tv, sv, kv, sv, chv*, např. *potfora, sfúj, kfjet, šfagr, sfiňa, chfálit, sfjet*.⁴¹

3.3 Tvarosloví

3.3.1 Substantiva

V instrumentálu pl. substantiv v ženském, mužském i středním rodě mají substantiva koncovku *-ama*: *kostáma, vajcama, slepicama, nožama, městama*. Paradigma žena a duše se neoddělilo natolik důsledně jako ve spisovném jazyce, protože neproběhla přehláska *a > ě, u > i*.

Spisovné a nespisovné varianty vzoru <i>duše</i> v singuláru		
Nominativ	<i>duše</i>	<i>duša</i>
Genitiv	<i>duše</i>	<i>duše, duši</i>
Dativ	<i>duši</i>	<i>duši</i>
Akuzativ	<i>duši</i>	<i>dušu</i>
Vokativ	<i>duše</i>	<i>dušo</i>
Lokál	<i>duši</i>	<i>duši</i>
Instrumentál	<i>duši</i>	<i>dušú</i>

Podstatná jména mají v lokálu pl. koncovku *-ách*: *stromách, mužách, komárách, vojákách*, což podle Vladimíra Skaličky (Vývoj české deklinace) můžeme označit za obecnou tendenci ve vývoji českého jazyka a není proto možné ji klasifikovat jako nářečí. V instrumentálu (po měkkých souhláskách) mají zakončení *-ama*: *s koňama – s koňmi, s košama – s koši, s učitelama – s učiteli*.

V dativu pl. u podstatných jmen mužského a středního rodu se koncovka *-om* vyskytuje např. ve tvarech *súsedom, pekařom, psom, mňestom*. Tato koncovka se zachovala zejména vlivem slovenského jazyka.

⁴¹Tamtéž s. 25, 26.

Koncovka *-och (óch)* se vyskytuje v lokálu pl., taktéž u podstatných jmen mužského a středního rodu např. *kamnoch, vajcoch, koňoch, břehoch*.⁴²

3.3.2 Adjektiva

V přivlastňovacích adjektivech ve všech pádech mužského rodu životného se používá zakončení typu *mladý*, např. *-ého:viděl sem susedového psa* oproti spisovnému *viděl jsem sousedova psa*. V čísle množném ve stejném případě. *-ich:viděl sem susedovych psů – viděl jsem susedovy psy*.⁴³

U tvrdého deklinačního vzoru ve femininu *mladá* se v instrumentálu zachovává tvar *s mladú*. Tento tvar je záležitostí hláskoslovného vývoje. V našem jazykovém materiálu se však tato specifika adjektivní flexe výrazně neprojevila.

Zde jsem pro srovnání vytvořila tabulkové zpracování. Jak můžeme vidět v tvarech genitivu, dativu a lokálu se objevuje zakončení *-ej, éj*, což vzniklo vyrovnáním tvarů např. *dobré, dobrého* ve shodě se zájmenou deklinací *mej, méj*.⁴⁴

Spisovné a nářeční varianty vzoru <i>mladá</i> v singuláru		
Nominativ	<i>mladá</i>	<i>mladá</i>
Genitiv	<i>mladé</i>	<i>mladej, mladěj</i>
Dativ	<i>mladé</i>	<i>mladej, mladěj</i>
Akuzativ	<i>mladou</i>	<i>mladú</i>
Vokativ	<i>mladá</i>	<i>mladá</i>
Lokál	<i>mladé</i>	<i>mladej, mladěj</i>
Instrumentál	<i>mladou</i>	<i>mladú</i>

⁴²BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 266. ISBN 91-08-03.

⁴³SVĚŘÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 54. ISBN 55-045-66.

⁴⁴Český jazykový atlas 4. Nakladatelství Academia, Praha 2002, s. 306. ISBN 978-80-86496-81-8, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA4/>

3.3.3 Pronomina

U osobních zájmen *my/vy* se v instrumentálu plurálu vyskytuje koncovka *-a*, namísto spisovné koncovky *-i*, např. *máma/váma*. Zároveň taky dochází ke zkrácení kořenného *-a* ve slově *s nama, s fama*.

Při flexi osobního zájmena *on, ona* je v akuzativu tvar *ho, ju*. V instrumentálu *s ním, s ní*.

Lokál sg. ukazovacího zájmena *to* má tvar *o tem; o tem sa s nů nebavím*. Jedná se o analogické vyrovnání měkké flexe zájmen: *temu x našemu*. Objevují se v genitivu sg. *teho*, dativu *temu*, akuzativu *tehoa* ve vokativu *teho*.⁴⁵

Pro lepší představu jsem se rozhodla tyto tvary vypsát do tabulky – tvary uvidíme ve fonetickém přepisu zpracování.

ZÁJMENA UKAZOVACÍ						
	Singulár			Plurál		
Nom.	<i>Ten</i>	<i>tá</i>	<i>to</i>	<i>tí (živ.)</i> <i>ti (než.)</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>
Gen.	<i>Teho</i>	<i>těj</i>	<i>teho</i>	<i>tich</i>	<i>tich</i>	<i>tich</i>
Dat.	<i>Temu</i>	<i>těj</i>	<i>temu</i>	<i>tím</i>	<i>tím</i>	<i>tím</i>
Akuz.	<i>teho (živ.)</i> <i>ten (neživ.)</i>	<i>tú</i>	<i>to</i>	<i>tich (živ.)</i> <i>ti (než.)</i>	<i>ti</i>	<i>ti</i>
Lok.	<i>Tem</i>	<i>těj</i>	<i>tem</i>	<i>tich</i>	<i>tich</i>	<i>tich</i>
Instr.	<i>Tím</i>	<i>tú</i>	<i>tím</i>	<i>tima</i>	<i>tima</i>	<i>tima</i>

Zde je vidět, že dochází k tvrdnutí a dloužení hlásek. Např. u nominativu, genitivu, dativu, akuzativu, lokálu a instrumentálu sg. fem.

⁴⁵Český jazykový atlas 4. Nakladatelství Academia, Praha 2002, s. 382. ISBN 978-80-86496-81-8, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA4/>

U přivlastňovacích zájmen rodu ženského v genitivu, dativu a lokálu jsou tvary shodné s tvrdým skloněním tj. *mojej, našej/mojěj*.⁴⁶

Ve tvarech lokálu a instrumentálu se rozlišuje např. *o tem/tom/tém, našem/našém x s tím/tým/tym, naším/našým/našym*.⁴⁷

DEKLINACE ZÁJMENA PŘIVLASTŇOVACÍ „NÁŠ“						
	Singular			Plurál		
Nominativ	<i>Náš</i>	<i>naša</i>	<i>naše</i>	<i>naši (živ.)</i> <i>naše</i> <i>(neživ.)</i>	<i>naše</i>	<i>naše</i>
Genitiv	<i>našého</i>	<i>našěj</i>	<i>našeho</i>	<i>našich</i>	<i>našich</i>	<i>našich</i>
Dativ	<i>našému</i>	<i>našěj</i>	<i>našému</i>	<i>naším</i>	<i>naším</i>	<i>naším</i>
Akuzativ	<i>našého</i> <i>(živ.)</i> <i>náš (neživ.)</i>	<i>našu</i>	<i>naše</i>	<i>našich (živ.)</i> <i>naše</i> <i>(neživ.)</i>	<i>naše</i>	<i>naše</i>
Lokál	<i>našém</i>	<i>našěj</i>	<i>našém</i>	<i>našich</i>	<i>našich</i>	<i>našich</i>
Instrumentál	<i>naším</i>	<i>našú</i>	<i>naším</i>	<i>našíma</i>	<i>našíma</i>	<i>našíma</i>

U rodových zájmen došlo k vyrovnání tvrdého a měkkého deklinačního typu: *teho – našeho*.

U deklinace zájmen *já, ty* ve slováckých nářečích nalezneme tvary genitivu a akuzativu *mňa, ta*. Tyto tvary se vyvinuly ze staročeského *mne, tebe (tě)*, přičemž u nich došlo k analogickému vyrovnání podle dalších koncovek, které (ne)zasáhla pračeská přehláska *a > ě*. U akuzativu *mňa* se objevuje v uvedené podobě např. ve východomoravských i moravskoslezských nářečích. Forma *ta* oproti tom zasáhla potom pouze první jmenovanou nářeční skupinu.⁴⁸

V následující tabulce vypisují tvary osobních zájmen v podlužáckém nářečí

⁴⁶BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 268. ISBN 91-08-03.

⁴⁷BARTOŠ, František. *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, s. 30.

⁴⁸Český jazykový atlas 5. Nakladatelství Academia, Praha 2005, s. 54. ISBN 978-80-86496-95-5, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA5/>

ZÁJMENA OSOBNÍ				
	Singular		Plurál	
Nominativ	<i>já</i>	<i>ti</i>	<i>mi</i>	<i>vi</i>
Genitiv	<i>mňa, ňa</i>	<i>tebja</i>	<i>nás</i>	<i>vás</i>
Dativ	<i>mně, ně</i>	<i>tebje</i>	<i>nám</i>	<i>vám</i>
Akuzativ	<i>mňa, ňa</i>	<i>tebja</i>	<i>nás</i>	<i>vás</i>
Lokál	<i>o mně</i>	<i>tebje</i>	<i>nás</i>	<i>vás</i>
Instrumentál	<i>mnú</i>	<i>tebú</i>	<i>nama</i>	<i>vama</i>

Zájmeno *všechno* má základ v podobě *veš*. Ve staré češtině se jednoslabičné tvary v nom. a akuz. sg. i pl. (*veš*, *vši*) spojovaly s formanty *-cek*, *-chen* a zatlačovaly tak tvary kratší. Výraz *všecko* je rozšířen po celé České republice a hojně se používá i ve východomoravských nářečích.⁴⁹

3.3.4 Numeralia

Číslovka *jeden*, *jedna*, *jednomá* v genitivu tvar *jedného*, *jednéj* a v dativu *jednému*. Číslovky *dvá*, *obá* (m. živ.), *dva*, *oba* (m. neživ.), *dvje*, *obje* (f.n.) se skloňuje následovně: gen. lok. *dvoch*, *oboch* (m.), *dvjech*, *objech* (f.), dat. *dvom*, *obom* (m.); *dvjem*, *objem* (f.), instr. *dvoma*, *oboma* (m.), *dvjema*, *objema* (f.).⁵⁰ Číslovky *tři*, *čtyři* mají nominativní tvary: *tře/ tři*, *štiré/ štiri*. Číslovky *pjet*, *šest*, *sedn*, *osn*, *devjet*, *deset*, *jedenást* mají v nepřímých pádech klasickou dvojtvarou flexi (*pjet/pjetí*, *šest/šestí*).⁵¹ Číslovka *sto* má deklinační koncovky vzoru „město“, používá se tedy *dvje sta tři sta* atd., ale *pjet*, *šest*, *sedn*, *osn sto korun*. Zájmenné číslovky *kolik*, *tolik* mají v nepřímých pádech tvary *kolika*, *tolika* // *kolikaťi*,

⁴⁹Český jazykový atlas 4. Nakladatelství Academia, Praha 2002, s. 388. ISBN 978-80-86496-81-8, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA4/>

⁵⁰ BARTOŠ, František. *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, s. 8, 25.

⁵¹ BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 266.

tolikaťi, ale v lokálu a instrumentálu má tvar *kolik* na většině této oblasti tvar *kolci*, př. *ot kolika//kolikaťi hod'in; o kolikaťi// kolci hod'inách*.⁵²

Číslovky řadové se skloňují podle adjektivní flexe: *první, třetí, tisíci* jako „*jarňi*“; *druhi, štvrti, páti* atd. jako „*dobri*“ (*mladi*). Pouze ve spojení s *pú/púlse* vyskytují tvary jmenné jako *púl štvrtka metraka, púl páta/šesta/sedma* atd. Druhé číslovky mají v nom. akuz. pl. tvary jmenné př. *pateri, šesteri*, ale v ostatních pádech tvary složené, např. v gen. *kerich šatú* atd. Patří sem také zájmené adjektivum *nekolikateri*, př. *nekolikateri šati*. Složené skloňování podle vzoru *jarni* mají číslovky *dvoji, oboji, troji*. Tvary zájmené jsou jen v nominativu a akuzativu plurálu např. *dvoje dveřa, oboje boti*.⁵³

3.3.5 Adverbia

Komparativ má zakončení *-ej*: *teplejc, častejc*.

U adverbií způsobu se v některých slovech dává koncovka *-i*: *běš pomáli – běž pomalu*. Dochází zde k dloužení krátkého *-a* na *-a* dlouhé.

Přidávala se také koncovka *-aj*: *henkaj, dneskaj, totkaj, fčilkaj*.⁵⁴

Zvláštností u adverbií místa je slovo *dole*, které si zachovává staré *-u*: *-dúle*.

3.3.6 Verba

V 3. os. pl. má jádro podlužáckého nářečí sestavu koncovek *-ú, -á, -ajú*: *nesú, prosá, d'elajú, věďá, jed'á*.

V infinitivu sloves IV. třídy dochází ke změně *e > á*: *házat, sázat*.

Ve 3. os. pl. převažují u sloves původní tvary bez přehlásky 3. os. pl. *a > ie*: *prosá, ležá, umňá*.⁵⁵

⁵² SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J.E. Purkyně v Brně, 1966, s. 59.

⁵³ SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 59, 60. ISBN 55-045-66.

⁵⁴ SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1966, s. 13. ISBN 55-045-66.

Tvary 1. a 2. osoby plurálu rozkazovacího způsobu mají zakončení–*ime*, -*ite*, např. *pošlime* / *pošlite*, *podlite sa* apod.⁵⁶

Příčestí trpné se vyskytuje ve tvaru složeného sklonění, např. *je zametené*, *je uklizené*, *je podělané*.⁵⁷

3.os. pl. je koncovka -*ú* namísto -*í* *dělají* - *dělají*, *sázejú* – *sázejí*, *prosijú* – *prosí*.

Koncovky -*u* v 1. os. sg. a -*ú* v 3. os. pl. *možu* – *možú*, *peču* – *pečú*, *třu* – *třú*.⁵⁸

Zvláštní tvar u sloves jako *možu*, *mosím*– *můžu*, *musím*. Nářeční forma *moset*, která vznikla ze staršího *mušet*, obsahuje tzv. fonetickou obměnu *u>o*.

Nářeční tvary 1. os. sg. ind. prez. sponového slovesa *být* vykazují četné difference morfologické *sem x su*. Sekundární podoba *su*, byla vytvořena analogicky podle pravidelných podob sloves typu *nesu*, *beru*, *mažu*, *peču*.⁵⁹

Ve vytvořené tabulce bych chtěla ukázat změny, které proběhly ve všech slovesných třídách.

SG	1. Třída	2. třída	3. třída	4. třída	5. třída
1	Nesu, беру, mažu, pečú, třu	Tisknu, minu, začnu	Kryju, kupuju	Prosím, trpím, sázím	Dělám
2	Neseš, bereš, mažeš, pečeš, třeš	Tiskneš, mineš, začneš	Kryješ, kupuješ	Prosiš, trpíš, sázíš	Děláš
3	Nese, bere, maže, peče, tře	Tiskne, mine, začne	Kryje, kupuje	Prosí, trpí, sází	Dělá

⁵⁵BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 269. ISBN 91-08-03.

⁵⁶Tamtéž, s. 270.

⁵⁷Tamtéž, s. 265.

⁵⁸Tamtéž, s. 267.

⁵⁹Český jazykový atlas 4. Nakladatelství Academia, Praha 2002, s. 604. ISBN 978-80-86496-81-8, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA4/>

PL	1. třída	2. třída	3. třída	4. třída	5. třída
1	Neseme, bereme, mažeme, pečeme, třeme	Tiskneme, mineme, začneme	Kryjeme, kupujeme	Prosíme, trpíme, sázíme	Děláme
2	Nesete, berete, mažete, pečete, třete	Tisknete, minete, začnete	Kryjete, kupujete	Prosíte, trpíte, sázíte	Děláte
3	Nesú, berú, mažú, pečú, třú	Tisknú, minú, začnú	Kryjú, kupujú	Prosá, trpjá, sázajú	Dělajú

Jak můžeme vidět, změny se v přítomnosti vyskytují pouze u 3. os. č. mn. u všech tříd a ve všech vzorech. V 1, 2 a 3. třídě se zachovala starší podoba stč. *-ú* oproti novějšímu *-í* U 4. třídy nedochází k přehlásce *á>ie*. Co se týče 5. třídy, ani zde neproběhla přehláska *ú>í*.

4 Metodika výzkumu

V této části práce rozeberu jednotlivé kroky, které jsem při výzkumu lanžhotské mluvy provedla, a to od pořízení nahrávek, přes podrobnější popis vybraných mluvčích a jejich rozdělení podle generací a pohlaví až k přepisu nahrávek pro účely výzkumu, na který navazuje samotný výzkum a následná kvantifikace dat.

4.1 Nahrávky

Nahrávky byly pořízeny v časovém rozmezí tří měsíců, kdy první nahrávání proběhlo v září roku 2016 a poslední v listopadu téhož roku. Všechny nahrávky se uskutečnily v Lanžhotě. Rozhovory se odehrály v domácím prostředí respondentů. Celkem se jich zúčastnilo 11 mluvčích.

Délka každého rozhovoru činí deset minut, po skončení tohoto času byli respondenti upozorněni na uplynutí času. Výběr tématu záležel čistě na mluvčích samotných, takže nebyli ve vyprávění ničím omezováni, ani nebyl jejich projev nijak usměrňován. Většina nahrávek byla vedena formou dialogu, pouze v tom rozhovoru, který pokrývá starší generaci mužů, se jednalo o monolog, který usměrňovala autorka této práce, a to s ohledem na nedostatky respondentů tohoto pohlaví a věkové kategorie.

4.2 Charakteristika respondentů

V této kapitole se zabývám představením jednotlivých mluvčích, se kterými jsem pracovala a kteří byli vybráni za účelem zachycení běžné mluvy v soukromém rozhovoru ve městě Lanžhot. Jak jsem již zmínila v předchozí podkapitole, rozhovory byly až na jeden případ vedeny formou dialogu dvou mluvčích stejné generace.

Pro účely této práce a pro porovnání běžné mluvy obyvatelů Lanžhota různých generací jsem si respondenty následně rozdělila do tří skupin. První nahrávanou skupinou byla starší generace osob narozených před rokem 1948, druhou střední generace narozená před rokem 1980 a třetí generací jsou nejmladší lidé narození po roce 1980. Dalším kritériem, spíše pomocným, bylo dělení na muže a ženy.

V následujících podkapitolách blíže popíšu jednotlivé mluvčí. V prepisech jsou respondenti označeni jako mluvčí A a mluvčí B. Přepis nahrávek jsem prováděla pomocí znaků Doulos SIL.⁶⁰

4.2.1 Starší generace narozená před rokem 1948

Rozhovorů starší generace se zúčastnily celkem tři osoby, a to dvě ženy a jeden muž.

a) Starší generace - ženy

V první nahrávce se jedná o osoby ve věku kolem devadesáti let. Zde jsem si zvolila paní Marii Petřovou a paní Marii Janotovou. Obě tyto ženy dosáhly jen základního vzdělání. Marie Petřová žila celý svůj život v Lanžhotě, až na několik let, kdy musela v letech 1942-1945 v rámci totálního nasazení na několik let narukovat pracovní do Rakouska. Po svém návratu na konci války pracovala celý život jako dělnice v podniku Gumotex a později v důchodu jako pomocná síla v kuchyni restaurace „Na Šlajzi“ v Lanžhotě. Marie Janotová žila rovněž celý svůj život v Lanžhotě a pracovala jako prodavačka v místní prodejně potravin.

b) Starší generace - muži

V této skupině mám pouze jednu osobu, muže ve věku osmdesáti let, a to proto, že se mi nepovedlo spojit dva respondenty stejné generace. Oslovila jsem tak pana Ciprysa, který ve městě taktéž pobývá celý život. Vystudoval střední průmyslovou školu obor strojírenství v Břeclavi a poté pracoval jako dělník v podniku Otis. Jeho vyprávění usměrňovala vnučka. Forma této nahrávky je ve většině času monologem mluvčího, kdy zásahy do jeho vyprávění byly minimální a činěny byly pouze za předpokladu, když to daná situace vyžadovala.

4.2.2 Střední generace narozená před rokem 1980

Při oslovování osob střední generace za účelem vedení rozhovoru se zde zúčastnily celkem čtyři osoby.

a) Střední generace - ženy

Ve druhé nahrávce se jedná o osoby ve věkové kategorii pětadesáti let. Zde je mluvčí Hana Strnadová, která se vyučila prodavačkou v Brně, tam také několik let po vyučení

⁶⁰ Doulos SIL. *Wikipedia The free Encyclopedia* [online]. Wikipedia.org, poslední aktualizace 26.6.2017 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Doulos_SIL

prodávala v masně. Později ale nastoupila do podniku Gumotex v Břeclavi, kde pracuje dodnes jako dělnice. Druhou mluvčí je Jarmila Dvořáková, která dosáhla pouze základního vzdělání a pracuje rovněž v podniku Gumotex jako dělnice.

b) Střední generace - muži

Zde jsem si vybrala osoby ve věku šedesáti let. Jedná se o dialog mezi Václavem Strnadem, který se vyučil na učňovském středisku v Břeclavi obráběčem kovů, a Jiřím Prajkou, který je vyučen jako automechanik. Nyní je zaměstnancem Českých drah. Oba muži žijí celý svůj život ve městě Lanžhot. Václav Strnad pracoval v podniku Otis jako dělník, později ale odešel do invalidního důchodu z důvodu závažného onemocnění.

4.2.3 Mladší generace narozená po roce 1980

U mladší věkové generace se nářeční mluva neprojevuje tak zásadně jako u starší a střední generace, jelikož jsou tyto lidé ovlivněni místem, ve kterém aktuálně žijí, studují nebo pracují. Rozhovor zde vedly celkem čtyři osoby.

a) Mladší generace - ženy

Do třetí nahrávky jsem si vybrala dvě své kamarádky, Martinu a Šárku, věk 25 let, které jsou ve svém jazykovém projevu dosti ovlivněny mluvou spisovnou, jelikož obě studují vysokou školu v Ostravě. Také je potřeba uvést, že Martina dříve bydlela v Hodoníně a později se přestěhovala spolu s rodinou do města Lanžhot, kde už bydlí patnáct let.

b) Mladší generace - muži

Zde se jedná o osoby ve věkové kategorii třiceti let. V této nahrávce jsem oslovila Zdenka Ciprysa, který je vyučeným truhlářem v Hodoníně, a Ctirada Drozda, který je taktéž vyučený, ale jako kuchař-číšník v Mikulově. Oba muži žijí i nadále v městě Lanžhot, kde založili rodiny.

4.3 Fonetická transkripce

Závěry uskutečněné analýzy vyvozují zejména z prepisů rozhovorů. Z toho důvodu se zmiňuji i o fonetické transkripci, taktéž rozvedu i speciální značení, které jsem v textech použila.

Fonetickou transkripcí je myšlen grafický přepis zvukové řeči bez ohledu na jeho pravopis. Jedním z nejznámějších systémů je Mezinárodní fonetická abeceda IPA, jejíž základ tvoří především latinka. Jeho cílem je standardizace zachycení mluvené podoby lidské řeči. Systém využívají jak lingvisté a učitelé cizích jazyků, tak studenti, lexikografové i překladatelé.

Jedním ze systémů značek, který je možné v českém jazyce použít, je zjednodušený způsob značení. Tuto metodu jsem při přepisu použila i já. Následně byl sestaven seznam speciálního značení, které je možné v práci nalézt. Pro transkripci jsem zvolila znaky Doulos SIL.

Pomocí systému IPA se dají zachytit komponenty řeči jako souhlásky, samohlásky a suprasegmentální jevy. Systém IPA vyvinula Mezinárodní fonetická asociace s cílem standardizovat zápis zvuků lidské řeči. Systém přepisu IPA využívají logopedi, zpěváci, herci, tvůrci umělých jazyků.

a) Vokály

[i] – podoba psaného vokálu tvrdého i měkkého

[+] – vypouštění vokálu

U kvantity vokálů jsem používala běžné grafémy s diakritickou čárkou.

b) Konsonanty

[+] – vypouštění konsonantu

[ʒ] – výslovnost dž

[ʔ] – ráz

[x] – pro konsonant ch

[ɣ] –znělé ch - spíše ojedinělé

[l̥] – slabikotvorné l

[r̥] – slabikotvorné r

Hlásky jsem zapisovala běžnými grafémy, ale některé se neshodovaly s pravopisem, např. [narozeňini]. Zaznamenávala jsem tak také výslovnost [d', t', ň], např. [hňed'í].

c) Suprasegmentální jevy

[↑] – antikadence

[↓] – kadence

[→] – polokadence

[/] – krátká pauza, pouze pro nádech

[//] – delší pauza

[///] – dlouhá pauza, použita při ukončení promluvy

4.4 Analýza dat

Při samotné analýze dat jsem se v nahrávkách zaměřovala zejména na sledování nářečních jevů v rovině hláskoslovné, tedy na přehlásky, především na *a>ě*, tu konkrétně v zakončení u podstatných jmen, ale také u sloves a v případech kořenné varianty u jmen přídavných. Pozornost jsem dále věnovala výraznému výskytu variant zvratného zájmena *se/sa*. Zaměřovala jsem se taky na užívání variant *-ú* a *-ou*. Dále sleduji poměr *-u* a *-i* v mluvě obyvatel Lanžhota a tautosylabickou přehlásku *aj>ej*. Důležité je také sledovat nářeční obměny *u>o*, které se v mluvě výrazně objevují.

Sledování těchto hlásek je zajímavé především proto, že na rozdíl od českého nářečního území přehlásky a změny, např. *a>ě*, *u>i*, *ú>ou*, *u>oa* *aj>ej*, ve východomoravských nářečích neproběhly, a jejich užívání tak mohou dokumentovat nářeční prvky v běžné mluvě.

Některé z uvedených jevů pochopitelně ovlivňují i morfologii nářečí, což lze ilustrovat například na paradigmatech typu *duše* (*duša*) či *stavení*. V rovině morfologické budu sledovat právě tvary vzoru *duše* a několik dalších specificky východomoravských rysů ve stavbě slovních tvarů.

Při zpracování analýzy jsem postupovala následovně. V přepsaných nahrávkách jsem nejprve sečetla výskyt všech variant (A), následně jsem sečetla výskyt všech odchylek od spisovného jazyka (B). Pomocí vzorce pro vyjádření procentuálního podílu (viz vzorec 1)

jsem zjistila procentuální zastoupení nářeční varianty (x) v konkrétních promluvách, jak jednotlivých pohlaví, tak generací.

$$x = \frac{B * 100}{A}$$

Všechny údaje byly zaznamenány do vytvořených tabulek a dále více rozebrány, v závěru práce z nich vyvodím obecnější závěry. Výzkum byl proveden na menším vzorku zúčastněných, v tomto případě 11 mluvčích, z nichž máme čtyři zástupce pro každou generaci. I když jsou nahrávky v desetiminutovém rozsahu, jejich transkripční přepisy, které dokládám na CD, jsem ponechala v časovém úseku dvacetí minut a více minut. Nemůžeme předpokládat, že bychom dospěli k obecně platným výsledkům, protože s větším počtem zapojených respondentů by se jednotlivé výsledky jistě pozměnily. Tato sonda by však měla sloužit jako užitečný vstup do běžné mluvy obyvatel Lanžhota.

5 Zhodnocení nahrávek mluvy ve městě Lanžhot

Nyní na základě představených specifik Podlužáckého nářečí a představeného metodologického postupu představím několik nejvýraznějších případů.

Na úvod bych zhodnotila, jak jsou respondenty užívány hlásky. Při užívání vokálů téměř nedochází k odchýlkám od běžného úzu, ve výslovnosti užívají jen jedno *i*, oproti tomu je ale typické výrazné krácení či následné dloužení u určitých slov. Co se týče konsonantů, variantu *l*, která je dle literatury pro tuto oblast typická, jsem u mluvčích nezaznamenala. Co se týče skupin hlásek, zaznamenala jsem výskyt souhláskové skupiny *šč* namísto *št*.

Výrazně je zde zastoupeno užívání nepřehlasovaných vokálů, tedy *a* namísto *ě*, *u* namísto *e*, *é* namísto *í*. Rovněž se zachovalo monoftongické *ú* namísto mladšího diftongu *ou*. Ve starší podobě se také zachovalo tautosylabické *-aj-*. V rozhovorech je zde také zastoupena elize *j*, *h*, *v*; asimilace souhlásky *v*; fonetická obměna samohlásky *o*. Dalšími hojnými užití byly také čistě nářeční změny *lebo-nebo*, *nikdá-nikdy*.

5.1 Konkurence se/sa v promluvách respondentů

Ze všech příkladů jsem si zvolila užívání tvaru *se/sa*, a to proto, že jsem zde našla největší podíl užívání nářečních tvarů.

Výskyt <i>sa</i> v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 45 %	Mladší: 94 %

Z tabulky lze vyčíst, že výskyt nářečního tvaru *sa* v promluvách respondentů je opravdu vysoký, zvláště u starší a střední generace. Naopak v mladší generaci je výrazně nižší, zejména u žen. Důvodem pro nižší výskyt nářečních tvarů může pravděpodobně být změna prostředí, ve kterém se dané osoby (studentky vysokých škol) v současné době nacházejí. U mladší generace mužů je výskyt nářečního tvaru taktéž vysoký, v tomto případě

se dá mluvit o určitém vlivu starší a střední generace, a také prostředí, protože ani jeden z mužů na delší dobu jazykové prostředí Lanžhota neopustil.

Výskyt <i>se</i> v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 0 %	Starší : 0 %
Střední: 0 %	Střední: 0 %
Mladší : 55 %	Mladší: 6 %

Výskyt tvaru *se*, jak můžeme vidět v tabulce, je hojný pouze v mladší generaci žen. Jak už zde bylo zmíněno, tato situace je ovlivněna prostředím, ve kterém se dotyčné osoby nacházejí. U mladší generace mužů změna proběhla jen v malém množství. U ostatních generací, jako je střední a starší, se nevyskytuje vůbec.

Celkové srovnání poměru <i>se/sa</i> u všech respondentů	
Sa: 94 %	Se: 6 %

Nakonec jsem se pokusila o celkové srovnání výskytu tvarů *se/sa*. Ve všech rozhovorech, které proběhly, byl výskyt *sa* dominantní, a to v 94 % oproti tvaru *se*, který se objevil pouze v 6 %. Tudíž je patrné, že nářeční varianta *sa* se v běžné mluvě Lanžhota hojně používá.

5.2 Přehláska a>ě v promluvách respondentů

K otázce užívání variant staršího *-a* a novějšího *ě/e* se vrátím ještě v obecném zhodnocení četnosti variant v rozhovorech.

V tabulce je uveden procentuální výskyt *-a*.

Výskyt <i>-a</i> v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %

Mladší: 40 %	Mladší: 86 %
--------------	--------------

Zde vidíme, že výskyt nepřehlasovaného *-a* v promluvách respondentů je nejlépe znát u starší a střední generace. Výjimku netvoří ani mladší generace mužů, která ač netvoří úplných 100 %, i tak je procentuální hodnota vysoká. Na rozdíl u žen mladší generace, kde je pokles výrazný. Výskyty byly zaznamenány u podstatných jmen např. *prasa, u nádraží, pola, tela, zvířa, lavica, nohavica, krupica, měřica, opica, medvědica, Lednica, u Tomáše*. U přídavných jmen jako: *lahkí, těžkí*, a také u sloves: *přemíšlat, natáčet, ječat, obracet, sjíždět, bečat, ležat, kňučat, klečat*.

Častými výskyty byly také hojně zaznamenány zájmena *mně/mňa*. Proto jsem se rozhodla i tyto výskyty uvést do tabulky.

Výskyt <i>mňa</i> v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 0 %	Mladší: 100 %

Jak je vidět, výskyty jsou téměř u všech generací v nejvyšší hodnotě, což je 100 %. Výjimku opět tvoří mladší generace žen, a to s hodnotou 0 %. Tyto respondentky používaly ve všech konkrétních případech v rozhovoru spisovnou formu, tedy *mě*. Používání této formy by mohlo mít zase za následek prostředí, ve kterém se v současnosti obě ženy nacházejí.

5.3 Výskyt změny *u>i*

Výskyt <i>-u</i> v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 45 %	Mladší: 75 %

V tabulce s výskyty změny (přehlásky) *u>i* v promluvách respondentů, která taktéž ve východomoravském nářečí neproběhla, můžeme zaznamenat největší hodnotu opět u generace starší a střední jak u mužů, tak u žen. Naopak nejmenší počet nám vychází u generace mladší, a to konkrétně u žen. U mladší generaci mužů je zachování na vyšší úrovni. Výskyty nalezneme jak v kořenech slov, například *ludé, břuch, cuzí, slúbit, čut*, nebo v koncovkách, u substantiv např. *tržnicu, prácu, silnicu, nemocnicu, ulicu, márnici, kostelnicu, kyticu, udicu, slepicu*, u verb např. *nechcu, nemožu*.

5.4 Výskyt změny *ú>ou*

V tabulce prezentují procentuální výskyt *-ú*.

Výskyt <i>-ú</i> v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 24 %	Mladší: 95 %

V této tabulce se nejvyšší hodnota vyskytuje u zástupců starší a střední generace. Důležité je také zmínit, že změna *ú>ou* v tomto nářečí neproběhla. Výrazně nižší je užívání formy *-ú* u mladší generace žen, u kterých, jak už bylo v předchozích tabulkách zmíněno, důležitý vliv na mluvu má dané prostředí. U mladší generace mužů se hodnota pohybuje výrazně vysoko. Doložené výskyty u slov, substantiva např. *lúka, múka, tlamú, kúsek, krúžek, průtek, s Dášú, búda, rúcho*. U verb např. *žerú, búchá, řeknú, posunút, lenút, sednúť, dotknút, lúčit sa, trúbit sudít. Ukradnúť, lúpat, kúpit*. U adjektiv např. *černú, bílú, barevnú, malovanú, okatú, veľkú, malú, bohatú, chudú, tlustú, čistú, špinavú, hlúpý, múdry, kropenatú*.

5.5 Výskyt monoftongizace *ie>í*

V tabulce je uveden procentuální výskyt varianty *mět* v konkurenci *mít*.

Výskyt <i>-e</i> v promluвах respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 50 %	Mladší: 100 %

U všech generací se vyskytuje varianta s *-e*- s výjimkou mladší generace žen, kdy hodnota v tabulce ukazuje 50 %, což je přesně polovina a také je to nejvyšší hodnota, která se u mladší generace žen do té doby zaznamenala. V rozhovorech se vyskytují u starší generace žen, a to např. „*říká že jag bude mňet barák; aš to budeš mňet fšecko; bude mňet teho času víc.*“⁶¹U starší generace mužů např. „*doma +sme mňeli; mňeli +sme dřevjen 'nádobu;nemňeli +sme vůastní.*“⁶²U střední generace žen př. „*fčil budeš mňet narožeňini; bude mňet negdo narožeňini; iva slámka bude mňet v břeclavje; bude mňet v břeclavje cukrárnu; to mosí mňet; mosí mňet fšecko; ona bude mňet v ří+nu dva; malí bude mňet narožeňini; bude mňet pjet roku; jag budeš mňet čas.*“⁶³U střední generace mužů např. „*jako mi +sme nemňeli; ten Kaca to mňel orat; to sa mňelo povolit.*“⁶⁴ U mladší generace žen např. „*třeba mohla mňt problémi; tag to tag právjje mňel; ?on to mňel škaredé.*“⁶⁵U mladší generace mužů např. „*pat třeba mohla mňet nejaké problémi; budeme mňet viajpičko.*“⁶⁶

5.6 Tautosylabická přehláska *aj>ej*

Výskyt přehlásky <i>-aj</i> v promluвах respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 0 %	Mladší: 50 %

Zde v tabulce můžeme vidět, silné zastoupení starší varianty *-aj-*, oproti spisovnému a mladšímu *-ej-*. U střední a starší generace se vyskytuje *-aj-* ve všech případech, u mladší

⁶¹Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

⁶²Přepis nahrávky starší generace mužů, č. 11.

⁶³Přepis nahrávky střední generace žen, č. 3 a 4.

⁶⁴Přepis nahrávky střední generace mužů, č. 9 a 10.

⁶⁵Přepis nahrávky mladší generace žen, č. 5 a 6.

⁶⁶Přepis nahrávky mladší generace mužů, č. 7 a 8.

generace se vyskytují i varianty s *-ej-* u mužů v 50 % případů a u žen dokonce ve 100 %. Výskyty byly nejčastěji zaznamenány u substantiv, např. *vajco, zajtra, pozajtra*. U verb např. *počkaj, daj, podaj, utekaj, nechaj, dělaj, makaj, plavaj, neběhaj, natrhaj, zalévaj, poměřaj, skládaj, přidělaj, nalávaj*. Většinou se tyto podoby objevují u 2. os. sg. U adjektiv se vyskytovalo v superlativu např. *najkrásnější, najchytřejší, najčerstvější, najpěknější*.

5.7 Nářeční obměna u>o

V této tabulce je zachycen procentuální výskyt *-o-* ve tvarech *muset, moct* – „*mosí, může*“

Výskyt fonetické obměny <i>-o</i> v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 25 %	Mladší: 100 %

Výskyt varianty *-o-* jak můžeme v tabulce vidět, je skoro u všech generací na vysoké úrovni 100 %. Jak jsem již zmiňovala, tato obměna se v podlužáckém nářečí objevuje opravdu hojně. Výjimku ale tvoří mladší generace žen, kdy k obměně došlo pouze v 25 %.

Zde jsem uvedla možné příklady z nahrávaných materiálů v konkrétních dialogových situacích běžné mluvy. U starší generace žen např. „*já nemožu, já nezaspím; zme moseli; fčil možete jet; já možu jet; dneska mosela; a to ti nemože donést†; budu si moset; ?ale zakát možež; tam nemosím jezďit; možeš jít psovi; já sa nemožu už pochrámat; nohu si možež zlomit; no co možeme d'elat*.“⁶⁷ U starší generace mužů př. „*moselo jet; otec potom mosel; +zme moseli; to +sem sa mosel naučit; +diš +sem bil malí tag mňa matka mosela zebrat; no ?á moselo sa obírat pole; potom +sme jim to moseli zaplatit; +sem si mosel zhodit; +sem mosel obejit; tak +sem mosel vozid mléko; to mosíš to krafské xiřid do ruki; ?a tím to právje mosíš stahnút; to sa moselo naxistat*.“⁶⁸ U střední generace žen např. „*klidně sa to može enom posipat; podivaj možeme ti dat; to sa teda slováci možú; tak +sem mosela vzít palicu; ?ale*

⁶⁷ Přepis nahrávky u starší generace žen, č. 1 a 2.

⁶⁸ Přepis nahrávky u starší generace mužů, č. 11.

mosím to domluvit; ?a ti dvje sa mosá zastřellit; mosí sa s tím něco ud'elat; +šak to mosí mňet; curt tam mosíš dat; to tam nemožeš nahnat;?ale oňi do teho koša moseli viskakovat; ?ale budu to moset kúpit; mosí mňet fšecker.“⁶⁹ U střední generace mužů např. „*teť to nemožem d'elat; to bi sa moselo; to biy mosel; tak sa to nemosí zd'elávat; já to mosím odvést; jo tak to možu; mosí sa to; tagže nemosím si nič jako vzít; to mosím povolit; tag mi to moja mosela kartáčkem; tak sa to moselo řezat.*“⁷⁰ U mladší generace mužů př. „*tak to nemožeš nat tim aňi přemýšlat; tag jako nemosí sa pohnút nič; biy mosel utekat; na hodi može jet.*“⁷¹ U mladší generace žen např. „*nemožu to nexat.*“⁷² Jak je zde vidět příklady u výskytu jsou opravdu zastoupeny v malém počtu.

5.8 Elize j-,h- a v-

Výskyt elize j ve slovech <i>ještě x eště, jenom x enom, jestli x esli, jinačí x inačí</i>	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 67 %	Mladší: 100 %

Zde jde vidět, že j- je elidováno ve velké většině případů, mimo mladší generace žen dokonce ve 100 %. Nižší hodnota je znát u mladší generace žen, kde je výskyt pouhých 67 % oproti ostatním generacím, kde se hodnoty nacházejí na nejvyšším bodě, což je 100 %. Příklady v nahrávkách jsou následovné, u starší generace ženy např. „*já si dávám +enom; +enom deno říkal; +ešče jednú; +ešče na ňu brala; +ešče mám; potom říkám ešče do drogérie; ?ale +enom chvílu; já +sem sa ne'dívala +esli bili; spíš +esli si pamatuješ; +esli si fšímneš.*“⁷³ U starší generace mužů př. „*to sa mléko dala stisknúť +ešče; to byla +ešče mlékárna; +sem +enom zkúšal; já nevím +esli to bilo tehdi; to mám tadi +esli víš; nebo +esli aš po silňicu.*“⁷⁴ U střední generace ženy př. „*mi máme +ešče malú kočičku; stará +ešče tadi néni; mi tadi máme +ešče negde aj holubú; ?a +ešče že k temu bili; +ešče ?abi to vipadalo; no +enomže rozumíš; oňi mňeli +enom jednu; bila +enom jedna no; +enom ti zadňi blatňiki; +esli ju tam yitneš; nevím +esli ti slováci sú tak pobúxaňi; +esli je to prí d'ecker;*

⁶⁹ Přepis nahrávky u střední generace žen, č. 3 a 4.

⁷⁰ Přepis nahrávky u střední generace mužů, č. 9 a 10.

⁷¹ Přepis nahrávky u mladší generace mužů, č. 7 a 8.

⁷² Přepis nahrávky u mladší generace žen, č. 5 a 6.

⁷³ Přepis nahrávky u starší generace žen, č. 1 a 2.

⁷⁴ Přepis nahrávky u starší generace mužů, č. 11.

*třeba jo nevím +esli tú malú.*⁷⁵ U střední generace mužů př. „*tag +ešťě je mokro; ešťě před vojnu; +esli je to pixlé; no +esli to pújde otočit; tag +esli bi +sme zajtra; čoveče nevím +esli sa utrhnu; já ti to uďelám +esli to xceš.*“⁷⁶ U mladší generace žen př. „*+ešťě dalšího a v horším případě; ?a mamka neví +esli je to ot teho.*“⁷⁷ U mladší generace mužů př. „*sa ptám +esli snama pojedete; nevím +esli ho znáš; právje si říkám +esli su plodní; jakože +esli sa negdo přidá; né +enom tam; tagže +enom tu prácu odevzdat, +enom vínem; +ešťe z batohem; potom tam +ešťě pořát sed'el.*“⁷⁸

Elize se dále týká *-h-* ve výslovnosti názvu města Lanžhot, a to u všech mluvčích bez ohledu na věkovou skupinu a pohlaví.

Elize taktéž probíhá u hlásky *v-*, a to ve slovech jako např. *všechno, však, všechny*. Rozhodla jsem se pro pár ukázek z nahrávaných materiálů. Starší generace žen např. užívá formulací jako „*mariška kiclovix +šak sa znáte; +šak po nás sa žádný hádat nebude; +šak ked dojde tag řekni; +šak ti to říkám; +sme xod'ili +šecki.*“ Starší generace mužů př. „*to +šecko bilo tvrdomské; toto šecko patřilo na láni.*“ Střední generace žen př. „*leňi +šag dones tú malú kočički; no +šak ano; tag +šak buť tadi; +šecko máme víš; +šeckého je dost.*“ Mladší generace muži př. „*+šak právje říkali; +šak pojeťte; jag dlúho sa snažite +šak; do vánoc +šak.*“

5.9 Asimilace souhlásky *v*

V nahrávkách se vyskytovala nejčastěji u zájmena *fšecko*. Proto jsem se rozhodla zohlednit jeho procentuální výskyt v tabulkovém zpracování.

Výskyt asimilace souhlásky <i>-v</i> u zájmena <i>fšecko</i>	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 50 %	Mladší: 100 %

⁷⁵ Přepis nahrávky u střední generace žen, č. 3 a 4.

⁷⁶ Přepis nahrávky u střední generace mužů, č. 9 a 10.

⁷⁷ Přepis nahrávky u mladší generace žen, č. 5 a 6.

⁷⁸ Přepis nahrávky u mladší generace mužů, č. 7 a 8.

5.9.1 Další nářeční jevy v běžné mluvě Lanžhota

Dále se v běžné mluvě vyskytuje depalatalizace *de, te, ne* např. v předponě *-ně*, která se v tomto nářečí hojně používá. Avšak ne ve všech rozhovorech se tento jev objevuje. Důvodem bylo zřejmě určité téma, ve kterém nebyla možnost výskyt více zachytit. Proto jsem se rozhodla uvést alespoň několik příkladů ostatních generací. U střední generace žen se v rozhovoru objevuje např.: „*bylo to na nějakém programu; byla tam nějaká baba; my tady máme někde aj holubů.*“⁷⁹ V ostatních generacích se bohužel zmíněný jev vůbec neobjevil. U mladší generace žen se používá běžná podoba *někde*, důvodem je opět, jak jsem již vícekrát zmínila, vliv prostředí.

U příslovce *nikdy* se používá hlavně u starší generace podoba *nikdá*. Např. „*já +sem nikdá nechodila f ponoškách; nigdá +sem tam nebila.*“⁸⁰

Ve střední generaci mužů se objevují podoby známé ze slovenského jazyka zejména ve spojce *nebo*, která je nahrazena jakoby slovenským výrazem *lebo, alebo*. Např. „*kolo lebo co máš na té frézi↑; +šak ti te' s tím budež d'elat lebo co↑; sada nějaká lebo zvlášť↑; nejag řetaz lebo na dveřa...*“⁸¹

Elidovaná varianta typu *ešče*, se objevuje pouze u starší generace.⁸²

Hojně používaným jevem ve východomoravském nářečí je i dlužení vokálů určitých slov. Nalezneme je v rozhovorech všech generací s výjimkou mladší generace žen. Dlužení v rozhovorech se uskutečňuje ve slovech jako např. *betón, nechála, posékl, donésla, vézla, mlúvím, obá, dvá, upékla, důle*. Krácení vokálů můžeme doložit ve slovech a tvarech jako např. *podívám, žit, pit, byt, povídá, dat, s tym*.

Potřeba je také zmínit výskyt varianty adverbia *dole*, která podléhá pravidelné změně *o>uo>ů*. Výskyty tohoto jevu se objevují v některých nahrávkách, a to přesně u starší generace žen, např. „*?a +ešče mi donésla jedni a ti mám důle.*“ U střední generace mužů př. „*jag zd'elat to důle↑; tag důle mám jít; mňa to obrátilo důle.*“ U střední generace žen př. „*bjež důle.*“

⁷⁹ Přepis nahrávky u střední generace žen, č. 3 a 4.

⁸⁰ Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

⁸¹ Přepis nahrávky střední generace mužů, č. 9 a 10.

⁸² Český jazykový atlas 5. Nakladatelství Academia, Praha 2005, s. 366, 384. ISBN 978-80-86496-95-5, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA5/>

Dále se v rozhovorech objevovala palatalizace souhlásky *-n*. Většinou u starší generace žen př. „*celí deň aš večer*.“ Další případ palatalizace se také objevuje u starší generace mužů, zde např. „*tak tam byla mléčkárňa*.“

Dalším nářečním jevem je záměna spojky *kdyžza* podobu *ket/keť*. V rozhovorech je tento výraz používán hlavně u starší generace žen, např. „*ket já takové ponoški nenosím; +sem jim umňela ket +sem nexála; su ráda ked dojdú; +šak ked dojde; ?aj ket +sme šli; ?a ket neprši; ked došlo k temu; protože ket tam pojedu; tagže ket umřem; +šče ket tag je to dobre*.“⁸³

Výrazně zastoupeným jevem u starší generace bylo sloveso *pošcat*, kdy se zde objevuje starší *šč*, které se později změnilo na variantu *št'*, která se dneska zcela běžně používá. Např., „*já +sem ti mohla hen pošcat papuče; tam vůbec nepúščajú; tag to zbaščíme*.“ Ve starší generaci žen se *šč* objevuje i u substantiva př. „*kúšček masa*.“⁸⁴

Výrazným výskytem byla v materiálech zastoupena varianta *aj* u spojky *i*, která nahrazuje podobu *-i*. U starší generace žen např. „*já biy mohla žit aj nevím do kolci; aj hodinu; aj púl druhej hodini, aj spadne; +sme moseli aj na studňu jako fšecko; aj ket +sme šli do škole; aj u nádraží; brala aj slušní dúxot; brala aj nejaké opatrovné; jo ano aj téj; aj lida*.“⁸⁵ U střední generace žen př. „*ona pújde aj lehnút aj g Budulinkovi; dneska bilo aj múdri sxibá; ešče negde aj holubú; právje aj té litce; dorta právje aj s tima; bili krém tam aj teda mňela; kdiš aj pečú ti dorti; mosí mňet fšecko aj ti chlad'áki; tak potrebuje ti krabice aj dvje; jakú kropenatú aj; budú tadi aj spat'↑; mohli bit ú malú tadi aj nexát; kúpím aj nejakú hru; tag biy mňela aj nejaké aúto kúpit; tag já nevím ale aj kdiš +sem jela; tag aj v tix bazarex; že bi to aj stačilo; aj nám ho nabízal; aj na tu madracu; aj to máme*.“⁸⁶ U střední generace mužů např. „*aj oharek'↑; boží milost'i tí aj ud'elali'↑; aj narx, aj tis tam možná jel*.“⁸⁷ U mladší generace mužů např. „*aj nábitek'↑; trvá to aj dva roki; právje aj tú; aj +kdibis slevil; na hosi može jet aj v ned'elu; aj rodiní barák že mňeli; aj z nekím jakože aj na biče to vím; aj zbiňa sú kamoši; aj tadi v břeclavje*.“⁸⁸ U mladší generace žen taktéž př. „*aj to bi*

⁸³ Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

⁸⁴ Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

⁸⁵ Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

⁸⁶ Přepis nahrávky střední generace žen, č. 3 a 4.

⁸⁷ Přepis nahrávky střední generace mužů, č. 9 a 10.

⁸⁸ Přepis nahrávky mladší generace mužů, č. 7 a 8.

mohlo bit dobré; aj s teho pohledu; aj bila rozložená.“⁸⁹ Kvůli výraznému výskytu tohoto jevu jsem přistoupila ke zpracování do tabulky a uvádím procentuální zhodnocení.

Výskyt nářeční spojky <i>aj</i>	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: X
Střední: 100 %	Střední: 100 %
Mladší: 100 %	Mladší: 100 %

Jak zde můžeme vidět, 100% výskyt je téměř ve všech skupinách, včetně mladší generace žen (i tam je hojnost opravdu ve velké míře). U starší generace mužů daný výskyt neobjevil. Menší zastoupení má jev u mladší generace respondentek, přesně 50 %.

5.10 Variantnost substantivních koncovek

V této tabulce chci ukázat odlišnosti spisovného a nářečního skloňování místního jména.

Varianty ve skloňování místního jména <i>Břeclav</i> v singuláru		
Nominativ	<i>Břeclav</i>	<i>Břeclava</i>
Genitiv	<i>Břeclavi</i>	<i>Břeclavi</i>
Dativ	<i>Břeclavi</i>	<i>Břeclavě</i>
Akuzativ	<i>Břeclav</i>	<i>Břeclavu</i>
Lokál	<i>Břeclavi</i>	<i>Břeclavě</i>
Instrumentál	<i>Břeclaví</i>	<i>Břeclaví</i>

Vidíme, zde dvě možné varianty skloňování místního jména *Břeclav*. I když je ve spisovné češtině toto substantivum skloňované podle vzoru *kost*, v nářeční mluvě se skloňuje podle vzoru *žena* (tj. jako *Břeclava*). V genitivu singuláru je koncovka v obou případech stejná. Příklady z nahrávek starší generace žen: „*kde v břeclavje; no v břeclavje v lékárně.*“⁹⁰ U střední generace žen: „*iva slámka bude mňet v břeclavje tú cukrárnu; bude ju mňet*

⁸⁹ Přepis nahrávky mladší generace žen, č. 5 a 6.

⁹⁰ Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

v břeclavje. ⁹¹ Starší generace mužů: „?ale břeclava.“ ⁹² Mladší generace mužů: „to uš mohla ležet tady v břeclavje; ?ale že v břeclavje nejsou popáleniny; třeba nejsou nejací odborníci v břeclavje popálenin; v břeclavje nejsou žádňi; ?a nakonez zůstal f té břeclavje.“ ⁹³

V rozhovorech se vyskytuje i substantivum „fréza“, vzor žena, které se v lok. sg. a gen. sg. skloňuje podle vzoru *růže*. Toto slovo se vyskytuje především u střední generace mužů. Př. „to máš o+d'elané to kolo lebo co to máš na té frézi; právje potřebuju s tej fréze.“ ⁹⁴

Důležité je také uvést specifika deklinace vzoru „stroj“ a vzoru „hrad“, kdy má substantivum vzoru stroj v gen. sg. koncovku *-e* „stroje“ a hrad v tomto případě koncovku *-u* „hradu“.

Obecně i tyto vzory jsou vzájemně zaměňovány a v našem případě v dané nahrávce u mladší generace mužů, a to na konkrétním slově počítač. Např. „sedí u počítaču.“ ⁹⁵ Stejný případ nastal u slova listopad, kdy se namísto koncovky *-u* vyslovila koncovka *-e*, a to v jednom případě u starší generace žen. Např. „já su narozená v listopáde.“ ⁹⁶

Výskyt nářečního skloňování místního jména <i>Břeclav</i>	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 50 %	Starší: 50 %
Střední: 100 %	Střední: X
Mladší: X	Mladší: 100 %

Hodnota 100% se vyskytuje u střední generace žen a mladší generace mužů. Naopak přesně polovina výskytu je znát u starší generace jak mužů, tak žen. U střední generace mužů a mladší generace žen se výskyt daného tvaru nezaznamenal. Příčinou těchto hodnot jsou odlišnosti témat rozhovorů u respondentů, a také shoda v gen. sg. se skloňováním spisovným.

5.11 Výskyt pronominálních koncovek

⁹¹Přepis nahrávky střední generace že, č. 3 a 4.

⁹²Přepis nahrávky starší generace mužů, č. 11.

⁹³Přepis nahrávky mladší generace mužů, č. 7 a 8.

⁹⁴Přepis nahrávky střední generace mužů, č. 9 a 10.

⁹⁵Přepis nahrávky mladší generace mužů, č. 7 a 8.

⁹⁶Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

V tabulce je zachycen procentuální výskyt tvaru (o)tem oproti spisovnému (o) tom.

Užití zájmena (o)tom x tem v promluvách respondentů	
ŽENY	MUŽI
Starší generace: 100 %	Starší: 100 %
Střední: 100 %	Střední: 100%
Mladší: 36 %	Mladší: 89 %

Analogické vyrovnání podle měkké flexe zájmen. Co se týče nářečí východomoravského, zde se toto vyrovnání ujalo a hojně se používá i nadále. Jak zde můžeme vidět, nejvyšší hodnoty užívání nalezneme u starší a střední generace mužů i žen. U mladší generace mužů je hodnota nižší, nejnižší hodnotu vykazuje mladší generace žen. Poměrně vysokým procentem je zde zastoupeno u mladší generace mužů, a to v tvarech např. *temu, v tem, teho*.

5.12 Numeralia

Deklinace číslovek, typická pro podlužáckou nářeční oblast, se bohužel v mých materiálech k výzkumu téměř neobjevila. Nalezla jsem jen dloužené tvary, a to konkrétně u mladší generace mužů př. „*došli z bátkem obá dvá*.“

5.13 Verba

5.13.1 Zakončení 3. os. pl. –á/-ajú

Ačkoli jsou pro nářeční oblast Podluží typická zakončení 3. os. pl.–á/-ijú, -ajú(*prosá /prosijú/dělajú aj*.)⁹⁷, tak v nahrávkách rozhovoru se tyto tvary objevují jen v menší míře. Proto se jim dále věnovat nebudeme, jen pro představu uvedu pár příkladů u jednotlivých generací. U mladší generace mužů př. „*né ti listki sa objednávajú; kde majú*...“⁹⁸ U starší generace žen např. „*o to sa nestarajú; kde majú; o to nemajú žádnú starost; ?a ti jedňi*

⁹⁷BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 265, 269. ISBN 91-08-03.

⁹⁸ Přepis nahrávky mladší generace mužů, č. 7 a 8.

řikajú; ?oňi prostě počítajú; to uš búřajú; fčil sbírajú. ⁹⁹U střední generace žen např. „*?oňi to hrajú furt dokolečka; ?a ti majú mladé; řikajú že dělajú ti dorti; protože jich tadi nechjú.*“ ¹⁰⁰U mladší generace žen se také jeden případ objevil, a to v př. „*majú se ozvat příští týden.*“ ¹⁰¹

Důležité je také zmínit sloveso *být*, které je zde časováno v 1. os. sg., jako *já su* namísto *já jsem*. Tato podoba se v nahrávkách vyskytla pouze u starší generace žen a mladší generace žen a mužů. U starší generace např.: „*já su takí previt; su ráda ked dojdú; nex sa staví já su tu; ?ale už su zas hodně nižej; řikám já su objednaná na osum; tak su ráda že sem toto uš odbavila; že o dva roki su mlačí; su koncem roku; já su aš v listopádě.*“ ¹⁰² U mladší generace žen př.: „*...nečekal že su to já; já su docela dost proti temu.*“ ¹⁰³ U mladší generace mužů př.: „*su na to zvydaví; nevím esli su plodní; su domluvení z bártkem; ale +diš su v organu.*“ ¹⁰⁴

5.13.2 Shrnutí výsledků

Pro výzkum bylo pořízeno celkem šest nahrávek, které byly rozděleny podle generací a také podle pohlaví. V jednotlivých nahrávkách vystupovali celkem dva mluvčí, kteří spolu vedli dialog. Celkem byl tedy proveden výzkum běžné mluvy v Lanžhotě u jedenácti mluvčích, přičemž limitem pro nahrávku bylo minimálně deset minut. Poslední nahrávka byla pořízena pouze s jedním mluvčím. K tomu jsme přistoupili poté, co jsme nenalezli dalšího ochotného respondenta ve stejné věkové kategorii. Rozhovor v tomto případě byl veden formou monologu s menšími zásahy autorky této práce. Mluvčí byli v transkripčních prepisech pro přehlednost označeni písmeny A a B.

Ve svém výzkumu běžně mluveného jazyka v obci Lanžhot jsem se zaměřovala téměř výhradně na jazykovou rovinu hláskosloví a tvarosloví, s drobnými přesahy do lexika. Nejprve jsem se zaměřila na hláskosloví, vokalismus a konsonantismus v podlužáckém nářečí, následně jsem se zaměřovala detailněji na provedení či neprovedení hláskových změn

⁹⁹ Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

¹⁰⁰ Přepis nahrávky střední generace žen, č. 3 a 4.

¹⁰¹ Přepis nahrávky mladší generace žen, č. 5 a 6.

¹⁰² Přepis nahrávky starší generace žen, č. 1 a 2.

¹⁰³ Přepis nahrávky mladší generace žen, č. 5 a 6.

¹⁰⁴ Přepis nahrávky mladší generace mužů, č. 7 a 8.

v našem jazykovém materiálu. Výsledky analýzy jsem postupně zařazovala do jednotlivých tabulek a vyhodnocovala procentuální hodnotu jejich výskytu.

Velká většina hláskových změn, která proběhla v historii spisovné (i nespisovné) češtiny, se ve východomoravském nářečí nijak zvlášť neprojevila, zachovány zde tedy nalezneme nářeční tvary se staršími hláskami. Nejlépe sledovaným jevem byla v našem materiálovém provedení přehláska $a > \dot{e}$, jejíž výskyt jsem nejprve hledala ve tvarech *se/sa*, kdy se v celkovém srovnání poměru vyskytovalo *sa* v 94 % případů v textu, přičemž ve většině generací byla hodnota 100 %, výjimku tvořila pouze mladší generace, kdy u mužů byly výskyty na 96 % a u žen v nižší hodnotě 45 %. Oproti tomu tvar *se*, který byl sice používán jen v 6 %, byl z větší části používán právě v mladší generaci žen a to v 55 % a mizivou procentuální hodnotou u mladší generace mužů, která tvořila 6 %. Důvodem kolísání užívání tvaru *se* u mladší generace žen může být určitý vliv jiného jazykového prostředí, ve kterém se ženy v současné době nacházejí.

V další tabulce jsem následně zhodnotila užívání dalších slov $a > \dot{e}$, jak v kořenech slov, tak v koncovkách. I v tomto případě se objevily větší hodnoty staršího *a* u starších a středních generací, které se pohybovaly taktéž na vysoké procentuální hodnotě, větší odlišnost netvořila ani mladší generace mužů s hodnotou 89 %. Větší rozdíl byl znát u mladší generace žen, a to ve 40 %.

Samostatně jsem vyhodnocovala ještě výskyt variant tvarů pronomin *já, ty*, tedy je *mňa/mně tebjá/tebe*. Výskyt tvarů *mňa* byl téměř u všech generací až na mladší ženy na 100 %.

Dalším jevem, který jsem sledovala, byla změna $u > i$. V této tabulce se nejvyšší procentuální hodnoty staršího $-u$ nacházely zejména u starší a střední generace, na vyšší úrovni se pohybovala i mladší generace mužů v hodnotě 75 %. U mladší generace žen byla hodnota na 45 %.

Co se týče variant *ú/ou*, zde jsou procentuální hodnoty na stejné úrovni jako ve změně předešlé (na 100 %). V 95 % se projevil u mladší generace mužů, u mladších žen byl výskyt podstatně řidší, kdy se hodnoty nacházely pouze ve 24 %.

Značně je v rozhovorech zastoupena varianta $-ě-$ u infinitivních sloves typu *mít, jíst* aj. Výzkum zde byl zaměřen na poměr užití tvaru *mít x mět*. Zde se objevily opravdu vysoké hodnoty, nejen u starší a střední generace, kde se procentuální hodnota nacházela na nejvyšší

možné úrovni, ale také v případě mladší generace, kdy u mužů byla hodnota taktéž na 100 % a u žen na 50 %.

Dalším sledovaným nářečním jevem bylo také provedení tautosylabické přehlásky *aj>ej*. Hodnota výskytu varianty *aj* byla ve starší a střední generaci 100 %, co se týče mladší generace, zde se hodnota pochybovala u mužů na 50 % a u žen byla na nule. Posledními hledanými jevy byly *elize -j-*, kdy se ve všech generacích procentuální hodnota pohybovala na 100 %, až opět na generaci žen, jež hodnota byla 67 %. A dále pak fonetická obměna *u>o*, která se převážně vyskytuje u tvarů sloves *mocť* a *muset/moset*. I zde byly hodnoty na nejvyšší možné úrovni s výjimkou mladší generace žen, která se pohybovala na pouhých 25 %.

Ve výzkumu v rovině tvarosloví jsem taktéž nejprve obecně rozvedla možné nářeční prvky, a to převážně co se týče tvarů u substantiv, adjektiv, adverbíí, pronomen a verb. Následně jsem se zaměřila na konkrétní výskyty určitých tvarů. Kvůli velké variabilitě témat nebylo bohužel možné v některých případech v daných rozhovorech některé z jevů objevit, případně srovnat.

U substantiv jsem se zaměřila více na konkrétní příklad deklinace místního jména Břeclav, protože to se v mluvě respondentů výrazně lišilo od spisovné deklinace. Zatímco ve spisovném jazyce se toto jméno skloňuje podle vzoru *kost*, zde převažuje skloňování podle vzoru *žena*. V tabulce jsem zaznamenala procentuální podíl užívání spisovných a nářečních tvarů. V tomto případě byla hodnota nářečních tvarů prokázána u střední generace žen a mladší. U starší generace mužů a žen se hodnota objevila v 50 %. U dalších respondentů, tedy ve středních generacích mužů a mladší generace žen se tvary vůbec neobjevily.

Následně jsem se zabývala dalšími nářečními jevy v běžné mluvě, jako je depalatalizace v předponě *ně-*, která se v rozhovorech nejčastěji vyskytovala u střední generace žen. U ostatních generací se neobjevuje. Dále se v rozhovorech také objevily palatalizace souhlásky *n*, a to výhradně u starší generace mužů a žen. Dalším nářečním jevem byl výskyt adverbíí slova *nikdy*, které se nejčastěji vyskytovalo u starší generace žen, a to v nářeční podobě *nikdá*. Ve střední generaci, a to konkrétně u mužů, se objevovaly výskyty spojky *nebo*, která byla nahrazena slovenskou podobou *lebo*. Hojně používaným jevem byly také výskyty krácení a dloužení slov, převážně u všech generací s výjimkou mladší generace žen. Dalším příkladem bylo adverbium slova *dole x důle*, které se v rozhovorech nejčastěji používalo u starší generace žen a střední generace žen i mužů. Dále se pak vyskytuje užití staršího *šč* ve slovech např. *pošcat*.

Důležitým nářečním prvkem je také spojka *když* změněná na podobu *ket/keť*, která se hojně vyskytuje u starší generace žen. V ostatních generacích se změněná nářeční spojka nevyskytuje. Dalším důležitým výskytem v daných materiálech byla spojka *aj*, která je nářeční podobou odpovídající „spisovné“ spojce *-i*. V nahrávkách se vyskytovala u všech mluvčích, a to s nejvyšší možnou procentuální hodnotou, jen u starší generace mužů se v rozhovorech nevyskytla vůbec. Následně jsem se i zaměřila na asimilaci *v*, a to konkrétně u zájmena *všechno*, kde byl výskyt opravdu vysoký u všech generací, až s mírným spíše přesně polovičním poklesem u mladší generace, a to 50 %.

Co se týče deklinace pronomín, mimo zmíněných variant deklinace *já*, *tyse* zde v rozhovorech objevovaly varianty tvaru *tom/tem*. Nářeční tvar *tem* byl hojně zaznamenán, a to zejména ve starší a střední generaci, kdy se jeho procentuální hodnota nacházela na 100 %. U mladší generace mužů byl pak výskyt na 89 % a u žen jen v pouhých 36 %. V ostatních rovinách nebyly výskyty bohužel zaznamenány.

V případě sloves jsem našla několik drobnějších nářečních jevů, které se v daných nahrávkách objevovaly, jako jsou příklady zakončení sloves ve 3. os. pl. koncovkou *-á*, *-ijú*, *-ajú*. Na závěr jsem se zaměřila na sloveso *být*, které je v 1. os. sg časováno jako *já su* namísto *já jsem*.

6 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo prozkoumat užívání nářečních prvků, konkrétně v běžné mluvě obyvatel města Lanžhot. Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu analýzy nahrávek respondentů tří generací. Tyto nahrávky jsem porovnávala mezi sebou.

Autentické nahrávky jsem pořídila s místními obyvateli ve městě Lanžhot. Následně jsem zvukové záznamy rozdělila nejen podle určitých věkových kritérií, ale také podle pohlaví. Generace byly rozděleny na starší, narozenou před rokem 1948, střední, narozenou před rokem 1980, a mladší, narozenou od roku 1980. Rozhovory byly neformální, nepřipravené a nebylo do nich nijak zasahováno. Všichni dotazovaní (respondenti) s nahráváním záznamu souhlasili.

V úvodu této práce jsem stručně představila lokalitu, ze které respondenti pocházejí, a zaměřila se na základní informace o městě Lanžhot. Dále jsem také zmínila odbornou literaturu, ze které jsem po celou dobu vycházela. Následně jsem geograficky popsala danou oblast a také jsem předložila stručné informace o historii města Lanžhot. Ve třetí kapitole jsem se snažila o konkrétní popis prvků nářečí ve městě Lanžhot a taktéž o srovnání běžné mluvy s mluvou spisovnou. Také jsem zde zmínila několik příkladů velmi důležitých kulturních akcí, které se ve městě odehrávají. Následovala část jazyková, kterou jsem rozdělila na roviny hláskosloví a tvarosloví. Tyto dvě roviny jsem pak dále rozebírala do hloubky na konkrétních příkladech. V kapitole Metodika výzkumu, jsem se zaměřovala na charakteristiku samotných respondentů, ale také na celkovou analýzu dat nahrávek (rozhovorů).

Účelem rozhovorů, které probíhaly mezi jednotlivými respondenty, bylo zachycení soukromé a předem nepřipravené konverzace s určitými nářečními prvky. Snažila jsem se proto vybrat co nejvíce možných jevů, které se v daných nahrávkách vyskytovaly, jak z roviny hláskosloví, tak z tvarosloví a aplikovat je do svého výzkumu. Objektem mého zkoumání byl autentický mluvený jazykový projev, a proto jsem si vybrala metodu zvukových záznamů.

Z tabulek, ve kterých jsem procentuálně vyhodnocovala zastoupení vybraných nářečních prvků, je zřejmé, které se vyskytují častěji a které se naopak vyskytují méně nebo

vůbec. Na rovině hláskoslovné je u všech zkoumaných jevů patrné, že ve valné většině případů se používají nářeční formy. Ze zkoumaných rozhovorů je jenom malá část respondentů, která používá formy spisovné, a to konkrétně generace mladších a převážně u žen. Tudíž v rovině hláskoslovné jsou zachovány tradiční nářeční prvky. Nejfrekventovanější je v této rovině dominance výskytu *a* oproti novějšímu *ě*, a to převážně ve tvarech příklonky *sa/se* a v zájmenu *mně/mňa*. Hojnými výskyty byly zastoupeny i tvary s koncovkou *-ú* oproti diftongické koncovce *-ou*.

I v rovině tvaroslovné nalezneme četné nářeční prvky, a to ve tvarech substantiv, adjektiv, pronomén, i sloves. Bohužel zde jsem musela k materiálu často přistoupit poněkud jiným způsobem než formou tabulkového zpracování, a to konkrétně u sloves, kde nebylo možné nalézt stejné nářeční prvky napříč generacemi. Jediným typickým nářečním tvarem byla 1. os. sg. slovesa *být*, které se v nářeční podobě časuje v 1. os. sg. jako *já su*.

Rozdíly ve výskytech nářečních prvků v běžně mluveném jazyce se neprojevují v mluvě různých generací, protože i mladší generace mužů měla celkem vysoké procentuální hodnoty výskytu nářečních prvků, které se vyrovnávaly jak generaci střední tak starší, což je velice překvapující.

Hlavní důvod tak můžeme spatřovat ve vlivu prostředí na mluvčí – většina mluvčích nikdy na delší dobu neopustila domácí jazykové prostředí, s výjimkou zástupkyň mladší generace žen, které aktuálně studují v jiné části České republiky a nacházejí se tak v jiném prostředí. Zastoupení typických nářečních prvků je u nich tak výrazně nižší než u ostatních respondentů. Bylo by jistě zajímavé analyzovat běžnou mluvu mladší generace žen, které neopustily na delší dobu oblast Lanžhotska, pro výzkum k této práci jsem však vhodné respondentky nenalezla.

Obecně tedy můžeme konstatovat, že nářeční prvky hláskoslovné i tvaroslovné jsou v běžné mluvě obyvatel Lanžhota pevně zakořeněny a četnost jejich užití neklesá ani u mladší generace. To může souviset s hojným zapojením mladých do folklorních aktivit.

7 Anotace

Autor: Lenka Strnadová

Katedra a fakulta: Katedra bohemistiky; Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ondřej Bláha, Ph. D.

Počet znaků: 81 477

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury:

Klíčová slova: nářečí, současná mluva, Lanžhot, hlásková, morfologie, srovnání, Podluží, 20. století

Keywords: dialect, Lanžhot, presentlanguage, morphology, phonetics, comparison, 20th century, Podluží

Anotace: Tato bakalářská práce se zabývá srovnáním nářeční mluvy ve městě Lanžhot od její podoby ve 20. století do současnosti. Východiskem je zde srovnání promluv šesti zástupců generací z města Lanžhot. Teoretická část se zaměřuje na morfologickou a hláskovou strukturu slováckého nářečí ve 20. století až do současné běžné mluvy. Praktická část se zaměřuje na srovnání současné podoby s podobou z 20. století v rámci různých zkoumaných generací mluvčích. Závěr práce se zaměřuje na zhodnocení, mezi současnou podobou nářečí a starší podobou z 20. století.

Abstract This bachelor's thesis deals with comparison dialectal speech in the town Lanžhot since its form in the 20th century to the present. The starting point is here the comparison speech of six representatives of generations of town Lanžhot. The theoretical part focuses on the morphological structure and phonological structure on the South Moravia dialect in the 20th century to present everyday language. The practical part focuses on the comparison of the current form with the form of the 20th century under different

investigated generation of speakers. Final part of thesis aims to evaluate the current form of dialect and older form of the 20th century.

8 Resumé

The aim of this work is the research of the various elements of the Eastern dialect speech, and specifically in the village Lanžhot.

For our research, we choose the method of authentic records. We compared each generation. The recordings were made by local people in town Lanžhot.

The recordings were distributed at a certain age and generations of men and women. Generations were distributed to older generations born before 1948, people born before 1980 and young people since 1980. The talks were informal, unprepared they are not in any way interfere. All respondents agree with these records.

The purpose of these meetings among respondents was captured a private conversation with a typical dialect. That's why I tried to pick as many possible events that occurred in these recordings, we focused for morphology and phonetics.

The aim of this research was authentic dialect, which takes place in the spoken form of the language.

From tables we can read proportion of assessed dialectal elements, which is probably more frequent occurrences are used conversely to use less or not at all. Phonetics of all observed phenomena, we know that for most of the main forms used vernacular language. Of the surveyed interview it is only a small part that uses a standard language especially by the younger generation, especially for women. Therefore, in phonetics traditional dialect is still widely retained.

The differences that appear in the tables does not show differences in different age generations as you can see, for example for the younger generation of men who had a high percentage of the total, which looked at how the older generation middle So, which is very surprising. The reason is the major influence the environment in which people live.

It is clear that if the younger generation of women occurs in total a significant decline, while the share of the next generation, including the younger generation of men at a high

level, which is the environment in which it is already time significantly affects their communication skills compared people who live in the area all his life.

9 Literatura

Odborné knihy

BARTOŠ, František. *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906.

BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. ISBN 91-08-03.

ČMEJRKOVÁ, Světlá – HOFFMANNOVÁ, Jana, eds. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1970-7. FIC,

Z archivu Městské knihovny Lanžhot, autor neznámý.

NEKUDA, Vladimír. *Břeclavsko*. 1. vyd. BRNO: Musejní spolek, 1970. ISBN S-1165/68.

VERMOUZEK, Rostislav, a kol. *Lanžhot*. 1. vyd. BRNO: Musejní a vlastivědná společnost, 1983. ISBN: 54-012-83.

KOMÁREK, Miroslav. *Dějiny českého jazyka*. 1.vyd. BRNO: vydavatelství s.r.o, 2012 ISBN: 978-80-7294-591-7

ČMEJRKOVÁ, Světlá – HOFFMANNOVÁ, Jana, eds. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1970-7.

ŠTOLC, Jozef. *Slovenská dialektológia*. 1. vyd. BRATISLAVA: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie, 1994. ISBN 80-224-0036-X.

DAVIDOVÁ, Dana. *Mluvená čeština na Moravě*. 1. Vyd. Ostrava: Nakladatelství TILIA, 1997. ISBN 80-7042-478-8

Elektronické zdroje

KRČMOVÁ, Marie. *Tradiční nářečí v současnosti* [online]. Brno, 1988, s. 85. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/101629/A_Linguistica_36-1988-1_14.pdf?sequence=1

Historie Lanžhota. In *Lanžhot: oficiální stránky města* [online]. Lanžhot, © 2015, poslední aktualizace 4.12.2016 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z:

<http://www.lanzhot.cz/o-meste/historie-1/historie-lanzhota/>

POŘÍZKA, Pavel: *Pravidla přepisu a pokyny* [online]. © 2008-2014 Petr Pořízka, poslední aktualizace 6.12.2016 [cit. 2017-03-06]. Dostupné z:

<http://fon.webnode.cz/seminarni-projekt/>

KRÁLÍK, Stanislav. Příspěvek k poznání lidového jazyka na moravsko-slovenském pomezí. In *Naše řeč* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2011. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z:

http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5291#_ftn3

Český jazykový atlas 5. Nakladatelství Academia, Praha 2005. ISBN 978-80-86496-95-5, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://cja.ujc.cas.cz/CJA5/>

Český jazykový atlas 4. Nakladatelství Academia, Praha 2002. ISBN 978-80-86496—81-8, poslední aktualizace 4.3.2017 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z:

<http://cja.ujc.cas.cz/CJA4/>

Fonetika, tvorba zvuků. „zvuky řeči“. *Lingvo info* [online]. © 2017 lingvo.info, poslední aktualizace 21.1.2017 [cit. 2017-03-06]. Dostupné z:

<http://lingvo.info/cs/babylon/phonetics>

Doulos SIL. *Wikipedia The free Encyclopedia* [online]. Wikipedia.org, poslední aktualizace 26.6.2017 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Doulos_SIL

10 Seznam zkratek

aj. = a jiné

atd. = a tak dále

akuz. = akuzativ

č. = číslo

č. = česky

dat. = dativ

gen. = genitiv

ind. = indikativ

inf. = infinitiv

instr. = instrumentál

jedn. = jednotné

lok. = lokál

m. = moravsky

mj. = mimo jiné

mn. = množné

např. = například

neživ. = neživotný

nom. = nominativ

os. = osoba

p. = pád

pl. = plurál

préz. = prézens

př. = příklad

sg. = singulár

stč. = stará čeština

tj. = to je

vok. = vokativ

živ. = životný

11 Seznam příloh

Příloha č. 1: Identifikační karty mluvčích

Příloha č. 1: Identifikační karty jednotlivých mluvčích

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 1

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Marie Petřlová

Pohlaví: žena

Věk¹⁰⁵: 90

Vzdělání (titul): základní

Typ školy: základní

Profese¹⁰⁶: dělnice v podniku Gumotex

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹⁰⁷: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹⁰⁸: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 8. února 2015

Délka nahrávky: 10:03

¹⁰⁵Konkrétní věk mluvčího.

¹⁰⁶Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹⁰⁷Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹⁰⁸Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

Témata rozhovoru: rodina, zdraví, politika, stáří, děti

Prostřední a situace rozhovoru: u mluvčího v pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a prepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 2

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Marie Janotová

Pohlaví: žena

Věk¹⁰⁹: 80

Vzdělání (titul): základní

Typ školy: základní

Profese¹¹⁰: prodavačka v místních potravinách v Lanžhotě

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹¹¹: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹¹²: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 8. února 2015

Délka nahrávky: 10:03

¹⁰⁹Konkrétní věk mluvčího.

¹¹⁰Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹¹¹Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹¹²Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

Témata rozhovoru: rodina, zdraví, politika, stáří, děti

Prostřední a situace rozhovoru: u Marie Petřové v pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a přepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 3

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Hana Strnadová

Pohlaví: žena

Věk¹¹³: 55

Vzdělání (titul): vyučená

Typ školy: učňovské středisko Brno

Profese¹¹⁴: dělnice v podniku Gumotex

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹¹⁵: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹¹⁶: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 4. dubna 2015

¹¹³Konkrétní věk mluvčího.

¹¹⁴Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹¹⁵Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹¹⁶Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Délka nahrávky: 10:00

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

Témata rozhovoru: dieta, zvířata, rodina, pečení cukroví

Prostřední a situace rozhovoru: u mluvčího na zahradě, klidné prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a přepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 4

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Jarmila Dvořáková

Pohlaví: žena

Věk¹¹⁷: 57

Vzdělání (titul): základní

Typ školy: základní

Profese¹¹⁸: dělnice v podniku Gumotex

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹¹⁹: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹²⁰: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 4. dubna 2015

Délka nahrávky: 10:00

¹¹⁷Konkrétní věk mluvčího.

¹¹⁸Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹¹⁹Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹²⁰Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

Témata rozhovoru: rodina, zdraví, politika, stáří, děti

Prostřední a situace rozhovoru: u Hany Strnadové na zahradě, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a přepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 5

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Martina Plucková

Pohlaví: žena

Věk¹²¹: 24

Vzdělání (titul): vysokoškolské

Typ školy: Vysoká škola Báňská - Technická univerzita Ostrava

Profese¹²²: studentka

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹²³: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹²⁴: Hodonín pět let

Současné místo pobyt: Ostrava – pátým rokem

Údaje o nahrávce:

¹²¹Konkrétní věk mluvčího.

¹²²Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹²³Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹²⁴Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Datum pořízení nahrávky: 9. října 2015

Délka nahrávky: 10:08

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

Témata rozhovoru: škola, rodina, zvířata, zdraví

Prostřední a situace rozhovoru: u explorátora v obývacím pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a prepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 6

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Šárka Drozdová

Pohlaví¹²⁵: žena

Věk: 25

Vzdělání (titul): vysokoškolské

Typ školy: Ostravská univerzita v Ostravě

Profese¹²⁶: studentka

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹²⁷: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹²⁸: žádná

Současné místo pobyt: Ostrava čtvrtým rokem

¹²⁵Konkrétní věk mluvčího.

¹²⁶Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹²⁷Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹²⁸Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 9. říjen 2015

Délka nahrávky: 10:08

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

Témata rozhovoru: škola, rodina, zvířata, zdraví

Prostřední a situace rozhovoru: u explorátora v obývacím pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a prepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 7

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Zdenek Ciprys

Pohlaví: muž

Věk¹²⁹: 30

Vzdělání (titul): vyučený

Typ školy: Střední odborné učiliště Hodonín

Profese¹³⁰: zámečnick v Rakousku

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹³¹: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹³²: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 9. října 2015

Délka nahrávky: 10:03

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

¹²⁹Konkrétní věk mluvčího.

¹³⁰Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹³¹Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹³²Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Témata rozhovoru: rodina, bydlení, dovolená, společné výlety, Praha

Prostřední a situace rozhovoru: u explorátora v obývacím pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a přepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 8

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Ctirad Drozd

Pohlaví: muž

Věk¹³³: 30

Vzdělání (titul): vyučený

Typ školy: Střední odborné učiliště Mikulov

Profese¹³⁴: kuchař v podniku Otis

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹³⁵: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹³⁶: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 9. října 2015

Délka nahrávky: 10:03

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

¹³³Konkrétní věk mluvčího.

¹³⁴Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹³⁵Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹³⁶Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Témata rozhovoru: rodina, bydlení, dovolená, společné výlety, Praha

Prostřední a situace rozhovoru: u explorátora v obývacím pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a prepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 9

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Václav Strnad

Pohlaví: muž

Věk¹³⁷: 60

Vzdělání (titul): vyučený

Typ školy: učňovské středisko Břeclav

Profese¹³⁸: invalidní důchod

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹³⁹: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹⁴⁰: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 12. leden 2016

Délka nahrávky: 10:05

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

¹³⁷Konkrétní věk mluvčího.

¹³⁸Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹³⁹Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹⁴⁰Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Témata rozhovoru: vzpomínky na dětství, o práci, o pomoci

Prostřední a situace rozhovoru: u mluvčího v obývacím pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a prepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 10

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Jiří Prajka

Pohlaví: muž

Věk¹⁴¹: 60

Vzdělání (titul): vyučený

Typ školy: učňovské středisko Břeclav

Profese¹⁴²: řidič pomocných služeb u Českých drah

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹⁴³: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹⁴⁴: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 12. leden 2016

Délka nahrávky: 10:05

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

¹⁴¹Konkrétní věk mluvčího.

¹⁴²Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹⁴³Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí (včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹⁴⁴Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Témata rozhovoru: vzpomínky na dětství, o práci, o pomoci

Prostřední a situace rozhovoru: u Václava Strnada v obývacím pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a přepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.

BĚŽNĚ MLUVENÝ JAZYK V LANŽHOTĚ

Identifikační štítek nahrávky č. 11

Jméno a příjmení explorátora: Lenka Strnadová

Údaje o nahrávaném:

Jméno a příjmení: Jan Ciprys

Pohlaví: muž

Věk¹⁴⁵: 80

Vzdělání (titul): vyučený

Typ školy: střední odborná škola

Profese¹⁴⁶: důchod

Místo a nářeční oblast původu (včetně doby pobytu)¹⁴⁷: Lanžhot, východomoravská nářeční oblast

Další místa pobytu¹⁴⁸: žádná

Současné místo pobyt: Lanžhot – celý život

Údaje o nahrávce:

Datum pořízení nahrávky: 3. února 2016

Délka nahrávky: 10:11

Kvalita nahrávky: dobrá

Nahrávací přístroj: diktafon

¹⁴⁵Konkrétní věk mluvčího.

¹⁴⁶Uvádí se všechny profese. U důchodce se uvádí všechny jeho profese.

¹⁴⁷Vyplňuje se místo narození (město, vesnice), nářeční oblast, odkud mluvčí pocházejí(včetně doby pobytu v dané lokalitě).

¹⁴⁸Vyplňují se všechna ostatní místa pobytu (vč. doby pobytu), a to chronologicky.

Témata rozhovoru: vzpomínky na celý život od dětství až po stáří

Prostřední a situace rozhovoru: u mluvčího v obývacím pokoji, klidné domácí prostředí

Prohlášení: Potvrzuji, že nahrávání mluvčí souhlasili s použitím nahrávek a prepisů pro účely bakalářské práce s názvem Běžně mluvený jazyk v Lanžhotě.